CENTRUM PRO LIDSKÁ PRÁVA A DEMOKRACII

Bulletin lidských práv

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

v prosinci tomu bylo 10 let, kdy nás opustil Václav Havel. Povedlo se nám získat jeho projev, kterým v roce 1995 ve Štrasburku otevíral současnou budovu Evropského soudu pro lidská práva. Soud nám zase poskytl fotografie této události, tak si můžeme společně připomenout jeho tehdejší slova.

Navazujeme zprávou Ľubomíra Majerčíka z diskuze pořádané naším Centrem, na které se sešly těžké váhy české i mezinárodní justice – Jiří Malenovský, Robert Fremr, Ivana Hrdličková a Michal Bobek. Jak hodnotili své zkušenosti z mezinárodních soudů?

V sekci Mezinárodní trestní spravedlnost informuje Dagmar Matúšů o německých případech obžalob bývalého dozorce a sekretářky v koncentračním táboře.

Jana Vidláková z evropské sekce přibližuje rozsudek Soudního dvora EU, který se vyjadřoval k povinnosti mít u sebe během cesty mezi členskými státy cestovní doklad.

V sekci Mezinárodní politika, byznys a lidská práva se Ondřej Kaška věnuje situaci v Západní Sahaře, kde se situace aktuálně komplikuje.

Dominika Šudová z české sekce se zaměřuje na vyšetřování případu smrti afghánského vojáka dříve vyslýchaného českými a americkými jednotkami.

Příjemný začátek nového roku Vám přeje

Jan Lhotský

Editor Bulletinu lidských práv
Vedoucí Centra pro lidská práva a demokracii

Obsah

Téma | 3

- Projev prezidenta republiky Václava Havla při slavnostním otevření Paláce lidských práv 3
- Čeští soudci u mezinárodních soudů – zpráva z diskuze 6
- Lidskoprávní město: příležitost pro evropské místní samosprávy? 8

1) Mezinárodní trestní spravedlnost | 11

- Spravedlnost po 76 letech? Německo postavilo před soud bývalou sekretářku a dozorce z koncentračních táborů 11
- Bývalý velitel středoafrických rebelů Said bude souzen Mezinárodním trestním soudem 14
- Aktuality sekce Mezinárodní trestní spravedlnost: listopad 17

2) Evropský systém ochrany lidských práv | 19

- SDEU: Dva miliony za zapomenutí občanky? 19
- SDEU: Zločince není možné předat do jiného členského státu bez vyslechnutí 22
- Aktuality evropské sekce: listopad 25

3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva | 27

- Chaos v Západní Sahaře po čtyřiceti šesti letech stále nekončí 27
- Děti v předních liniích: ozbrojený konflikt v Mosambiku a dětští vojáci tzv. Islámského státu 30
- Aktuality mezinárodní sekce: listopad 33

4) Česká republika a lidská práva | 36

- Jak pokračuje vyšetřování případu Vahidulláha Chána, který byl údajně v Afghánistánu mučen českými vojáky? 36
- Článek 66 Ústavy: nástroj ochrany úřadu prezidenta, nebo prostředek k odstranění politického oponenta? 39
- Spor o Turów: Stáhne ČR žalobu proti Polsku? 41
- Aktuality české sekce: listopad 44

Monitoring lidskoprávních publikací 40
Redakce Bulletinu 41

Citace titulní fotografie: Václav Havel při projevu v nové budově Evropského soudu pro lidská práva v roce 1995, zdroj: © ECHR-CEDH

SERVIS PRO ZÁJEMCE O LIDSKÁ PRÁVA NA WEBU CENTRA

Pokud se zajímáte o lidská práva, **na webu** Centra najdete řadu zajímavých informací. V sekci **Blog** naleznete další zajímavé krátké články či rozhovory s významnými osobnostmi a v sekci **Akce** se dozvíte, jaké konference a odborné diskuze jsme uspořádali nebo právě chystáme.

Na webu máme rovněž například **seznam letních škol**, kterých se můžete zúčastnit, včetně potřebných termínů, dále **manuál výzkumu lidských práv** s řadou odkazů na užitečné zdroje a relevantní instituce, a další užitečné informace.

Více na **www.centrumlidskaprava.cz**

Projev prezidenta republiky Václava Havla při slavnostním otevření Paláce lidských práv

Jelikož tomu bylo 18. prosince 2021 již deset let, kdy nás opustil dramatik, disident a bývalý prezident Václav Havel, rozhodli jsme se připomenout si jej jedním z jeho projevů. V roce 1995 byl Václav Havel pozván, aby při příležitosti otevření nové budovy Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku přednesl hlavní projev. Snad i toto symbolické zahájení přispělo k práci na udržování a rozvíjení lidskoprávního standardu v Evropě, jíž se tato budova stala sídlem.

Štrasburk, Francie, 29. června 1995

Pane generální tajemníku,

Vaše Excelence,

dámy a pánové,

je pro mne velkou ctí, že mohu – jako představitel země, která v tuto dobu předsedá Výboru ministrů Rady Evropy – promluvit v tak významný den, jakým je dnešek. Totiž v den, kdy Rada Evropy otevírá tento Palác lidských práv, který, jak pevně věřím, se v krátké budoucnosti stane zhmotnělým symbolem hodnot, jejichž sdílení je motorem evropského sjednocování.

Dovolte mi, abych této příležitosti využil k jedné obecné poznámce o lidských právech a k jedné konkrétní poznámce o těch, kteří tato práva ohrožují.

My všichni, kteří jsme se v minulosti snažili vzdorovat v zemích bývalého komunistického bloku totalitnímu systému, jsme byli nazýváni buď disidenty anebo bojovníky za lidská práva. První z těchto označení bylo dost nepřesné, to druhé – ačkoli poněkud patetické – bylo výstižnější. Východiskem našeho působení skutečně byla idea respektu k lidským právům, jak jsou artikulována v různých mezinárodních úmluvách, a většina dokumentů, které jsme vydávali a za jejichž vydávání jsme byli perzekvováni, byla v podstatě jen kritikou masivního porušování lidských práv komunistickým režimem. Přesto se přiznám, že po celá dlouhá léta mého disidentského působení se mi s podivuhodnou pravidelností vracela na mysl jedna dost podivná, ba téměř kacířská otázka. Totiž otázka, proč se má člověk vlastně těšit těm či oněm lidským právům, kde je jejich prapůvod, kdo vlastně řekl, že tato práva člověk má, a odkud se bere naše samozřejmá

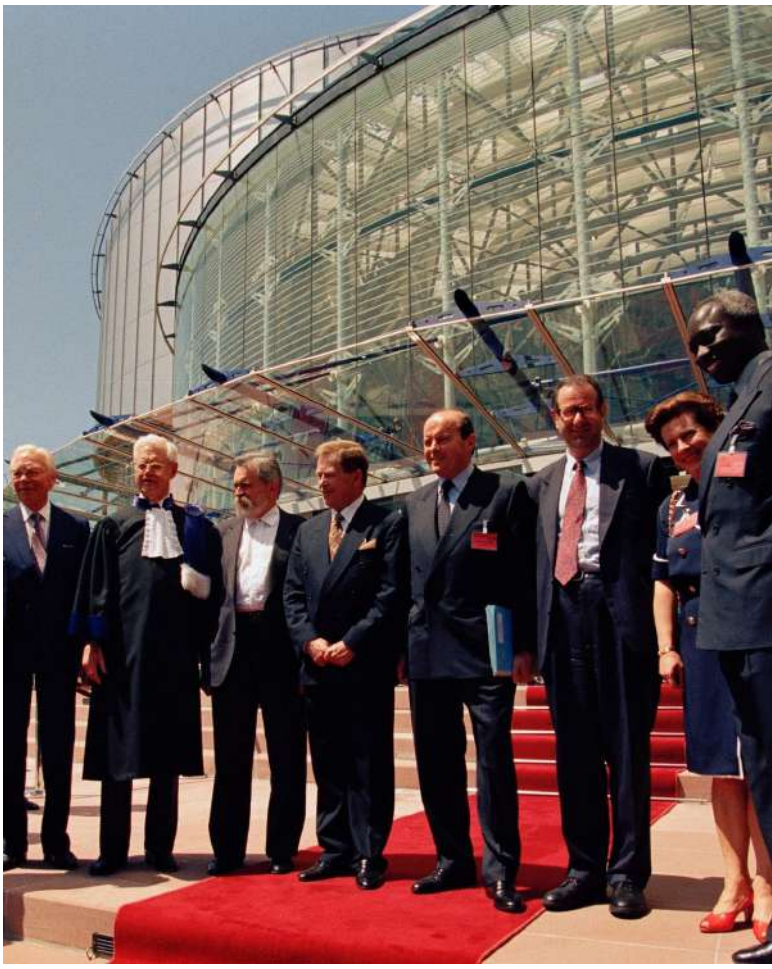

Václav Havel při otevření nové budovy Evropského soudu pro lidská práva v roce 1995 [1]

jistota, že máme vůbec právo na nějaká práva. Odpovědi, které se dnes nabízejí a jsou obecně akceptovány, jako například, že jde o výsledek civilizačního vývoje lidského rodu a o výsledek lidské sebereflexe, vtělený pak do společenských smluv mezi lidmi, kteří se na těchto právech shodli jako na právech nezadatelných, přirozených či nezcizitelných, mne příliš neuspokojovala. A čím víc jsem o tom přemýšlel, tím víc jsem se přikláněl k názoru, že prapůvod těchto práv musí tkvít kdesi hlouběji než jen v nějaké dohodě. Prostě jsem byl stále méně schopen smířit se s představou, že takové věci, jako je například právo na život, svoboda přesvědčení, úcta k lidské důstojnosti nebo rovnost před zákonem, stojí za oběti jen proto, že se na nich někdo s někým domluvil jako na rozumných principech, vyhovujících lidským potřebám či praktických pro lidské soužití na Zemi.

Nebojte se, nemám v úmyslu vás zdržovat či nudit popisem svých myšlenkových pochodů a výkladem svých filozofických názorů. Omezím se na prosté konstatování, že podle mého pevného přesvědčení má soudobé pojetí lidských práv sice podobu, kterou mu dává dnešní ci-

vilizační situace, ale že soubor hodnot a imperativů, jehož je výrazem, koření v něčem jiném: totiž v jakési hluboké, hluboce niterné a v podstatě archetypální zkušenosti člověka se světem a se sebou samým v něm. Vždyť už v dávných dobách, dlouho předtím, než se začal pojem lidských práv užívat, lidský duch pochopil, že vyšší řád bytí, jehož je součástí, ho určitým zvláštním způsobem zavazuje. Různé kultury v minulosti přisuzovaly či dodnes přisuzují tomuto závazku různou konkrétní povahu, ba leckdy i poněkud odlišný obsah, všechny se ale shodovaly či shodují v tom, že tento nárok či závazek přichází tak říkajíc zvenčí, neboť jeho pozadí má rozměr nekonečna a věčnosti. Jinými slovy: idea lidských práv je jen jedním ze soudobých civilizačních projevů toho, co by se dalo nazvat mravním řádem, jehož existence patří k základním zkušenostem člověka jako uvědomělé bytosti, zkušenostem s něčím, co ho přesahuje, či co je – poněkud zjednodušeně řečeno – mimo něj. Jsou prostě věci, které člověk nedělá jen proto, že se na nich shodl s jinými nebo že se mu to osvědčuje jako praktické.

Myslím, že různé krizové jevy dnešního světa toto mé tvrzení potvrzují. Nebo není snad společným zdrojem těchto jevů upadající lidská odpovědnost za svět, tedy přesně ta odpovědnost, která se vztahuje k vyšším autoritám, než k jakým se vztahuje prostá snaha držet se odhlasovaných norem? Nelze snad mnohé z těchto jevů vysvětlit prostě jen ochabující schopností člověka ctít nadosobní řád bytí a jeho ochabující schopností chovat se odpovědně i tehdy, kdy ho nikdo nevidí, a nikdo ho tudíž nemůže udat pozemským úřadům, pověřeným kontrolou dodržování těch či oněch dohodnutých pravidel? A není snad právě tato ochablost moderního ducha tím, co provokuje mnohé kulturní okruhy ke vzpouře proti různým soudobým standardům, jež se jim nezdají být dostatečně metafyzicky zakotveny, neboť nepočítají s žádnými božstvy?

Hodně se mluví o otázce, zda lidská práva v té podobě, v jaké je dnes chápe euroamerický kulturní okruh, jsou vskutku univerzální, a lze tudíž na všech žádat jejich dodržování, anebo zda jde o produkt jedné kultury, který nelze vnucovat kulturám jiným, založeným na jiném pojetí světa a na jiných tradicích.

Pakliže budeme chápat lidská práva jako pouhý produkt společenské smlouvy, je odpověď na tuto otázku jasná: nemáme sebemenší oprávnění žádat jejich dodržování na někom, kdo tuto smlouvu neuzavřel či se na její tvorbě nepodílel. Žádná skupina nemůže dost dobře tvrdit, že to, na čem se ona shodla, platí automaticky i pro všechny ostatní, neboť jen to, co ona považuje za správné, je vskutku univerzální, tedy správné pro všechny.

Pakliže si ale přiznáme, že respekt k lidským právům jako politický nárok či imperativ je jen politickým výrazem závazků mravních, zakotvených v obecné lidské zkušenosti s absolutnem, zmizí důvod k jakékoli relativistické skepsi. Nic tím sice není ještě vyhráno, ale otevírá se aspoň cesta: univerzalitu lidských práv lze úspěšně hájit, bude-li hledán její vskutku univerzální duchovní kořen. Tedy pokusíme-li se společně hledat to, co je společné většině kultur, a pokusíme-li se nově zreflektovat nejhlubší východiska, z nichž naše rozmanité kultury vyrůstají. Tato východiska si jsou ve skutečnosti daleko bližší, než se dnes zdá. Čím houževnatěji se totiž držíme pouhého povrchu věcí, tím víc jinakost kultur zakrývá jejich hlubinnou příbuznost. Cesta ke skutečnému univerzalismu není tedy v kompromisech mezi různými soudobými jinakostmi, ale ve společném hledání společné prazákladní zkušenosti člověka s univerzem a se sebou samým v něm.

Několik set kilometrů odtud zuří děsivá a nesmyslná válka a my všichni tomu bezradně přihlížíme a mlčky čekáme, kdo vyhraje. Zda Srbové, nebo ti ostatní. A přitom úplně zapomínáme, že to není pouhá válka mezi Srby a těmi ostatními, ale že to je především válka o naši vlastní budoucnost. Je to totiž válka těch, jejichž nejvyšší hodnotou je jejich kmenová jinakost, proti všem, kteří uznávají vyšší hodnoty, než je náhoda vlastní krevní skupiny. Je to válka vedená proti nám všem, proti lidským právům, proti soužití lidí různých národů či konfesí, je to válka proti občanskému principu, válka za to, co nás rozděluje, vedená proti tomu, co nás spojuje. Ano, v Bosně je vedena válka proti smysluplné lidské koexis-

Dne 18. prosince 2021 uplynulo deset let od úmrtí Václava Havla [2]

tenci, založené na univerzalitě lidských práv odvozované od univerzality prazákladní lidské zkušenosti s vesmírem. Je to útok nejtemnější minulosti na slušnou budoucnost. Je to útok zla na mravní řád.

Tuto válku musíme zastavit. Nezastavíme ji beznadějným hledáním kompromisů mezi několika jinakostmi, kompromisů stvrzujících svými důsledky sám princip jinakosti jako princip nejvyšší. Zastavit ji a neprohrát v ní, lze-li to ještě, lze jediným způsobem: bude-li zlo nazváno zlem, viník viníkem, oběť obětí a bude-li konečně jasně řečeno, oč v této válce jde.

Rada Evropy tuto válku ukončit nemůže. Ale státy, které Rada Evropy sdružuje, na to sílu mají. Povinností Rady Evropy jako tvůrkyně a strážkyně evropských i univerzálních hodnot je vrhnout na tuto válku světlo a nazvat ji pravým jménem. Jasně říct, že to je válka proti všem hodnotám, které Rada Evropy ve svých dokumentech artikuluje, o něž pečuje, které se snaží pěstovat a kultivovat.

Prožíváme slavnostní chvíli. Neměl jsem v úmyslu ji kazit rušivými tóny. Šlo mi o něco jiného: zdůraznit, že nedaleko odtud je veden brutální útok přesně proti tomu, co má být v tomto paláci pěstováno a střeženo, chtěl jsem zdůraznit, že hodnoty, k nimž se hlásíme a které sdílíme, mají své nepřátele v naší těsné blízkosti. Necháme-li je vyhrát nad lidskou solidaritou a vůlí soužít, pak se objeví další a noví. Temné síly kmenové nenávisti dřímají leckde. Dopustíme-li, aby zvítězily na jednom místě, začnou se probouzet na mnoha dalších místech. Nesmíme dovolit, aby se něco takového stalo přesně ve chvíli, kdy má Evropa poprvé v celé své historii šanci, že založí svůj politický pořádek na principu mírové koexistence a rovnoprávné kooperace všech svých národů, na principech demokracie, respektu k lidským právům a právního a občanského státu.

Evropa – podobně jako celý dnešní svět – se ocitá na velké historické křižovatce. Buď se jí podaří nalézt novou odpovědnost, vyrůstající z univerzální duchovní zkušenosti člověka a respektující mravní poselství, kterým k nám tato zkušenost promlouvá, anebo se dopustí téhož osudového omylu, na který už dvakrát v tomto století strašlivým způsobem doplatila, totiž že si bude zakrývat oči před rodícím se zlem nacionalismu, zlem, které má – jako každé zlo – infekční povahu.

Vážení přítomní,

dovolte mi, abych na závěr vyslovil svou pevnou naději, že lidský rozum, slušnost, solidarita a vůle k porozumění a slušnému soužití zvítězí nad vším, co je ohrožuje. Nepochybuji o tom, že Rada Evropy a její různé instituce, včetně těch, které budou sídlit v tomto paláci, se o to významnou měrou zaslouží. Nikoli mocenskými nástroji, ty k dispozici nemá, ale pokračováním ve velkém díle, které započala už před několika desítiletími a kterým je pěstování, prohlubování a šíření dobrého ducha spolupráce mezi národy.

Děkuji vám za pozornost.

Poznámky

Informace o zastoupení: Václav Havel - dědicové c/o DILIA. 2021.

Fotografie

[1] Václav Havel při otevření nové budovy Evropského soudu pro lidská práva v roce 1995, zdroj: © ECHR-CEDH Council of Europe, editace: ořez.

[2] Dne 18. prosince 2021 uplynulo deset let od úmrtí Václava Havla. Národní muzeum Havel, autor: VitVit, 20. říjen 2014, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0, editace: ořez.

[3] Detail z dokumentu Rady Evropy o Paláci lidských práv, zdroj: © ECHR-CEDH Council of Europe, link, editace: ořez.

Detail z dokumentu Rady Evropy o Paláci lidských práv [3]

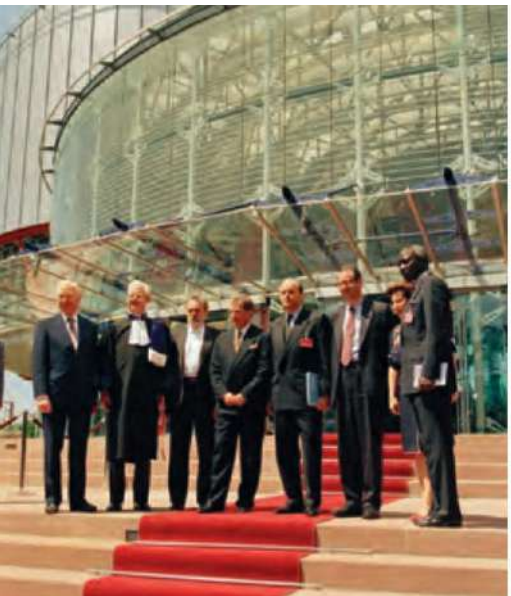

Čeští soudci u mezinárodních soudů – zpráva z diskuze

Ľubomír Majerčík

Téma účasti českých soudců u předních mezinárodních soudů otevřelo Centrum na debatě pořádané dne 10. listopadu 2021 na půdě Nejvyššího správního soudu. Pozvání přijala elitní skupina českých právníků, expertů na mezinárodní a evropské právo. Co je při nástupu na nová působiště překvapilo? Jak by měly být regulovány mandáty mezinárodních soudců? A co by doporučili začínajícím českým právníkům se zájmem o mezinárodní justici?

Česká republika jako mezinárodní velmoc

Ač to nemusí být na první pohled patrné, Česko je vzhledem ke své velikosti skutečnou velmocí v oblasti mezinárodního práva. V čele Komise OSN pro mezinárodní právo stál v minulém roce prof. Pavel Šturma, soudkyně Ivana Hrdličková je předsedkyní Zvláštního tribunálu pro Libanon, soudce Robert Fremr ještě na jaře tohoto roku působil jako místopředseda Mezinárodního trestního soudu.

Protože na těchto mezinárodních postech dochází k postupné obměně, rozhodlo se Centrum pro lidská práva a demokracii sezvat a vyzpovídat Ivanu Hrdličkovou, Roberta Fremra a také prvního českého soudce u Soudního dvora EU Jiřího Malenovského a končícího generálního advokáta u SDEU Michala Bobka.

České osobnosti mezinárodního rozsahu na Nejvyšším správním soudě

Na diskuzi konané v reprezentativních prostorech Nejvyššího správního soudu bylo od první výměny názorů vidět, že vedle sebe zasedly samé silné osobnosti s pestrými životními zkušenostmi. Přestože se jejich působiště značně liší svým geografickým i věcným zaměřením, z debaty vyplynulo, že výběrová řízení k takto vysoce postaveným soudům vyžadují nejenom odborné znalosti, ale i orientaci v politických reáliích.

Robert Fremr se podělil o zkušenosti z vedení „kampaně“ v New Yorku, v níž zúročil své zkušenosti

Robert Fremr, moderátor diskuze Ľubomír Majerčík a Ivana Hrdličková [1]

z dřívějšího působení u Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu. Ivana Hrdličková zase prokázala, že v kompetitivním prostředí může uspět i žena z malé země. Jiří Malenovský poznamenal, že od jeho volby po vstupu ČR do EU se výběrové řízení k SDEU proměnilo do více depolitizované a technicistní procedury.

Hosté se dále shodli, že renominace (přípustná u Zvláštního tribunálu pro Libanon a SDEU) může budit zdání menší nezávislosti soudců, proto by bylo dobré tento proces reformovat.

Před jakými výzvami stojí mezinárodní soudy?

Specifické problémy se ukazovaly jako palčivější u univerzálních soudů než u regionálního SDEU. Tím byla právě otázka externích vlivů na soudce i celou soudní instituci.

Ivana Hrdličková připustila, že u mezinárodního společenství klesá ochota financovat Zvláštní tribunál pro Libanon. Bude proto potřeba v nejbližších

měsících ukončovat řízení před ním probíhající a vymyslet způsob, jak naložit s jeho odkazem.

Robert Fremr zase do debaty přispěl čerstvou zkušeností z dopadu ekonomických sankcí uvalených administrativou Donalda Trumpa na Mezinárodní trestní soud v kontextu vyšetřování možných zločinů spáchaných v Afghánistánu. Sankce měly potenciál ochromit působení prokuratury i celého soudu, proto český soudce uvítal, když nebyly za nového amerického prezidenta prodlouženy. I bez amerických sankcí však Roberta Fremra, který nesl jako místopředseda zvýšenou odpovědnost za chod celého soudu, trápila finanční omezení, na něž museli soudci myslet.

V tomto smyslu označil Michal Bobek SDEU za pohádku soudní nezávislosti.

Mezinárodní příležitosti i pro české absolventy

Následně se pozornost přesunula na možnosti, které zmíněné soudy nabízejí českým absolventům právnických fakult. Ivana Hrdličková i Robert Fremr přiznali, že v mezinárodní trestní justici se žel pohybuje českých právníků jako šafránu. Trestní tribunály přitom nabízejí možnosti stáží či profesionálních pobytů, jejichž prostřednictvím lze načerpat cenné zkušenosti.

Jiří Malenovský i Michal Bobek zase představili plejádu cest, jimiž může český zájemce vstoupit do budovy SDEU. Byť tato místa vyžadují špičkovou expertízu a znalost francouzského jazyka (s angličtinou si lze spíše vystačit v týmu generálního advokáta), jsou také odpovídajícím způsobem ohodnocená. Kromě právních asistentů se lze ucházet i o místa právníků – lingvistů či analytiků.

V závěru debaty proto hosté povzbudili publikum, aby se o evropské a mezinárodní právo zajímalo a nebálo se uplatnit u mezinárodních institucí.

Díky laskavosti Nejvyššího správního soudu se Centru podařilo uspořádat akci s právními osobnostmi, které ukazují Českou republiku ve světě v dobrém světle. Určitě o nich ještě uslyšíme. A třeba také někoho inspirovaly k vykročení za hranice českého práva.

Fotografie

[1] Robert Fremr, moderátor diskuze Ľubomír Majerčík a Ivana Hrdličková (zleva), autor: Jan Lhotský, editace: ořez.

[2] Diskuze mezinárodních soudců na Nejvyšším správním soudě, autor: Lucie Nechvátalová, zdroj: Tomáš Dokulil, editace: ořez.

Diskuze mezinárodních soudců na Nejvyšším správním soudě [2]

Lidskoprávní město: příležitost pro evropské místní samosprávy?

Anna Kačmaříková

Ochrana lidských práv není jen záležitostí mezinárodních organizací a ústavních soudů. Naopak, čím lokálnější úroveň, tím efektivnější jejich prosazování může být. To je hlavní myšlenkou tzv. lidskoprávních měst. Jak využít toho, že vztah místních orgánů a obyvatelstva nabízí spoustu příležitostí k uplatňování lidskoprávního přístupu v praxi?

Lidskoprávním městem se rozumí taková místní samospráva, která přijala principy lidských práv jako vůdčí pravidla svého fungování. Při svých činnostech směřuje k uvádění lidskoprávních standardů v život, a to především respektováním, naplňováním a podporou lidských práv na lokální úrovni. Města by měla být místem rovných příležitostí a života v bezpečí, míru a důstojných podmínkách.

Důležitým aspektem je tzv. lokalizace lidských práv. Místní správa má totiž ze své podstaty možnost přijmout velmi konkrétní nástroje, které vedou k naplňování lidskoprávních závazků na určitém území. Nezbytným prvkem jsou také participativní metody včetně možnosti občanské společnosti podílet se na utváření legislativy. Úkolem vedení města je pak společně vytvořená pravidla efektivně prosazovat.

Prvním lidskoprávním městem se v roce 1997 stalo argentinské Rosario a od té doby se iniciativa šíří napříč všemi kontinenty. Evropským průkopníkem je rakouské město Graz, které se ke konceptu připojilo v roce 2001. Ačkoli se postupně přidávají i další metropole (např. Madrid, Vídeň, Barcelona, Utrecht, Bordeaux, Lund), zdá se, že v Evropě koncept lidskoprávního města zatím hledá své ukotvení. Přitom přibližně 70 % obyvatel EU žije ve městech, která tak mohou být ideální platformou pro posilování respektu k lidským právům.

Agentura Evropské unie pro základní práva (*Fundamental Rights Agency*, FRA) proto v říjnu tohoto roku vydala rámcový dokument, který má místním samosprávám pomoci přetvářet obce a města v lidskoprávní, tzv. *human rights cities*. Stěžejními body této proměny jsou základy, struktura a nástroje. Ač se může zdát, že jde o relativně obecné pojmy, následující odstavce nabízejí konkrétnější představu o tom, jaká může být jejich praktická podoba.

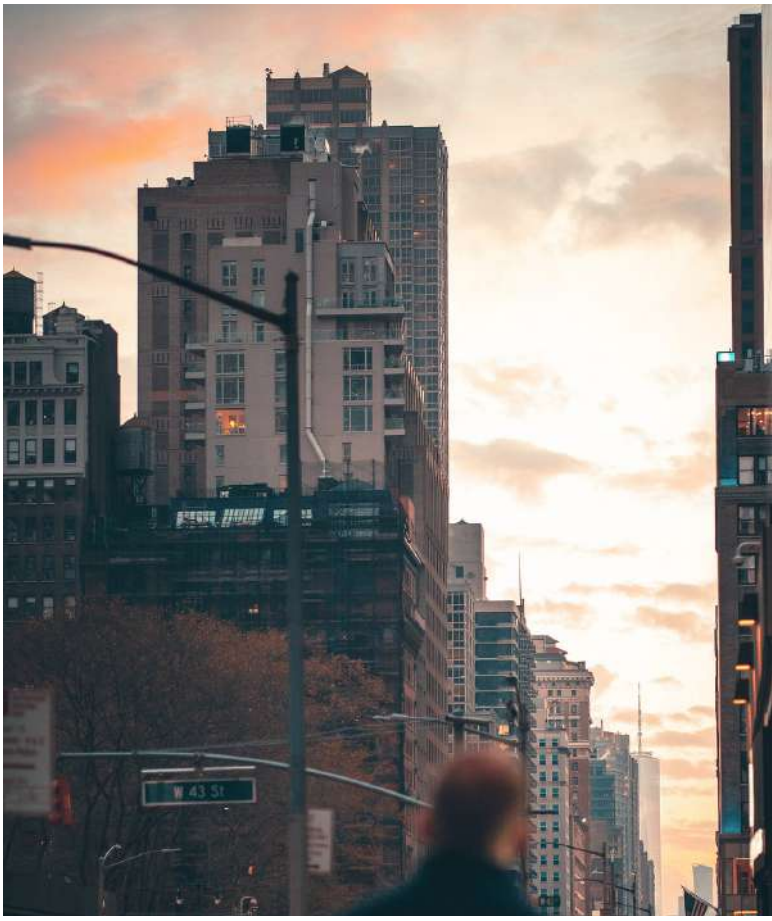

Přibližně 70 % obyvatel EU žije ve městech [1]

Prvním krokem je tedy závazek města dodržovat v rámci své činnosti základní práva a svobody. Ten je uváděn v život pomocí struktur – jednotlivých mechanismů a institucí. Skrze různé nástroje pak má docházet k podpoře lidskoprávního přístupu v různých oblastech společenského života a zvyšování povědomí obyvatelstva o lidských právech.

Základem je přijetí odpovědnosti

Činnost úřadů, životní prostředí nebo kultura a sport - místní samosprávy představují úroveň vládnutí, která je jednotlivcům prakticky nejbližší a která má široké spektrum pravomocí v oblastech každodenního života. Města tak jsou významným nositelem odpovědnosti za implementaci lidskoprávních závazků, které se státy zavázaly dodržovat na národní nebo mezinárodní úrovni, právě při samotném kontaktu s občany.

Základním kamenem lidskoprávního města je příslib samosprávy při výkonu svých pravomocí postupovat v souladu s mezinárodními lidskoprávními standardy ve všech oblastech života, které má místní správa pod kontrolou. Na počátku procesu tedy stojí formální přihlášení se k tomuto závazku. Místní samospráva tak prakticky vytvoří právní rámec svého působení v lidskoprávní oblasti.

V praxi takové závazky odkazují na různé univerzální lidskoprávní dokumenty. Lidskoprávní dimenze místní samosprávy ve Vídni se zakládá například na Všeobecné deklaraci lidských práv, Listině základních práv EU a Úmluvě OSN o právech osob se zdravotním postižením. Lidskoprávní program švédského města Lund obsahuje mj. odkaz na Úmluvu OSN o právech dítěte. Heidelberg propojuje lidskoprávní závazky s Evropskou chartou pro rovnost žen a mužů ve městech a obcích. Tradičním základem jsou také Cíle OSN pro udržitelný rozvoj a Agenda 2030.[1]

Vytvoření funkčních struktur

Druhý stupeň spočívá již v konkrétních krocích, které připraví půdu pro ochranu lidských práv v praxi. Jedním z nich může být formální deklarace závazku dodržovat lidská práva vedením města. Důležitým bodem je pak zřízení struktur, které mohou prosazování lidských práv usnadnit a zefektivnit. Může jít o zavedení pozice reprezentanta lidských práv v radě města nebo založení kanceláře, která bude koordinovat aktivity v lidskoprávní oblasti a svou činností přispívat ke zvyšování povědomí o lidských právech.

Doporučuje se také vytvoření konzultačního participativního orgánu nebo rady, která bude platformou pro setkávání aktérů, kteří jsou pro utváření místních politik klíčoví. Zde mohou firmy, skupiny mladých, sportovní a kulturní asociace a představitelé občanské společnosti diskutovat o lidskoprávních problémech a usilovat o zapojení, komunikaci a spolupráci se zranitelnými skupinami.

Další prvky struktur mohou představovat antidiskriminační kanceláře nebo instituce ombudsmana, roční monitorovací zprávy nebo mechanismy posilování odpovědnosti samospráv v lidskoprávní oblasti. Praktickou je také podpora partnerství a spolupráce s národními i mezinárodními institucemi.

Příkladem dobré praxe je Rada lidských práv města Graz. Její činnost spočívá v monitorování lidskoprávní situace a zpracovávání každoroční zprávy. Ta zahrnuje informace od více než 150 subjektů, včetně firem, městských částí a občanské společnosti. Hraje také významnou roli při posuzování lidskoprávního rozměru volebních kampaní. Graz mimo jiné disponuje také tzv. antidiskriminační kanceláří. Otázky rovnoprávnosti jsou velmi podstatnými i pro Kodaň, kde vedení města ve spolupráci s místními restauracemi, kavárnami a podniky pořádá besedy a workshopy na toto téma.

Opatření, vzdělávání, akční plány a další

Nejkonkrétnější úrovní přetváření běžného města v město lidskoprávní představují dílčí nástroje, které by měly vycházet z jasné identifikace občanů jako nositelů lidských práv. Nezbytným je také důraz na odpovědnost a transparentnost při poskytování služeb.

Speciální oblast představuje problematika rovnosti. Místní samosprávy mají možnost vypracovávat analýzy nerovností, zasadit se o nápravu diskriminace, přijímat různá pozitivní opatření v rámci přístupu ke službám nebo posilovat zapojení znevýhodněných skupin a jedinců na okraji společnosti. Celkově by měl být kladen důraz na podporu různorodosti, vzájemného respektu a pocitu sounáležitosti. Aktuálně se jeví nejpotřebnějším zaměřit se na integraci

Města jsou centrem každodenního dění [2]

migrantů, práci s romským obyvatelstvem a ochranu práv dětí.

Pozornost si rovněž zaslouží lidskoprávní vzdělávání a proškolování nejen managementu a administrativních pracovníků města, ale také např. policistů, učitelů a poskytovatelů zdravotních a sociálních služeb. Praktickým je i zpracování lidskoprávního akčního plánu, ideálně založeného na participativním přístupu, nebo zavedení postupu pro monitorování, kontrolu a hodnocení.

Proaktivní prosazování lidských práv a zvyšování povědomí veřejnosti může mít i formu kampaní, udělování ocenění, veřejných debat nebo kulturních nebo sportovních akcí s přívlastkem „lidskoprávní". Další z řešení představuje mimo jiné také mezistátní spolupráce a vzájemná výměna informací, začlenění otázek lidských práv do programů partnerství měst, výměnné programy pro státní zaměstnance.

Vedení města Bordeaux se ve svých lidskoprávních aktivitách rozhodlo zaměřit na boj proti diskriminaci. V roce 2015 na základě výstupů diskuzí s občanskou veřejností a výsledků výzkumu identifikovalo klíčové oblasti zájmu a následně začalo podnikat praktické kroky. Těmi bylo například přijetí akčního plánu s konkrétními cíli nebo zavedení „nálepky rozmanitosti" pro podporu rovnosti v zaměstnávání, službách a komunikaci. V roce 2019 uskutečnilo rozsáhlou kampaň proti diskriminaci ve veřejném prostoru a vytvořilo „síť pro přístup k právům pro oběti diskriminace", která nabízí jak různé informace a tipy, tak možnost konzultace s delegátem ombudsmana.

Příležitost pro Evropu?

Je pravdou, že mnoho evropských měst rozvíjí množství aktivit v lidskoprávní oblasti bez ukotvení v širším rámci. Nabízí se tedy otázka, zda je vůbec smysluplné myšlenku strukturovaného konceptu lidskoprávního města přenášet do praxe. Její přidanou hodnotu však tvoří jasně deklarovaný důraz na skutečnost, že místní samosprávy mají být ochráncem lidských práv v první linii. Zohledňování lidskoprávních standardů např. při organizaci veřejné dopravy a poskytování sociálních služeb může přispět k větší autenticitě a účinnosti snahy o ochranu lidských práv v Evropě i mimo ni. Tato výzva je navíc velmi aktuální zejména v českém kontextu, neboť žádné z českých měst se k iniciativě lidskoprávních měst zatím nepřipojilo.

Poznámky

[1] Strategie OSN pro období 2015-2030, která cílí na podporu udržitelného rozvoje.

Zdroje

Agentura Evropské unie pro základní práva. Human Rights Cities in the EU. A Framework for Reinforcing Rights Locally. Vídeň: Agentura Evropské unie pro základní práva. (https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2021-human-rights-cities-in-the-eu_en.pdf)

Who we are. Human Rights Cities Network, 13. listopadu 2021, (https://humanrightscities.net/who-we-are/)

What we do. Human Rights Cities Network, 13. listopadu 2021, (https://humanrightscities.net/what-we-do/)

Lutte contre les discriminations. Bordeaux.fr., 26. července 2021, (https://www.bordeaux.fr/p81908/lutte-contre-les-discriminations#contenu)

Human Rights Cities. Raoul Wallenberg Institute, 13. listopadu 2021, (https://rwi.lu.se/human-right-cities/)

Fotografie

[1] Přibližně 70 % obyvatel EU žije ve městech, autor: Vintagelee, 17. prosince 2020, zdroj: Pixabay, CC0, editace: ořez.

[2] Busy street, autor: Francisco Anzola, 18. září 2016, zdroj: Flickr, CC BY 2.0, editace: ořez.

[3] Prvním evropským lidskoprávním městem byl Graz, autor: Another_Simon, 11. únor 2020, zdroj: Pixabay, CC0, editace: ořez.

Prvním evropským lidskoprávním městem byl Graz [3]

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Vedoucí sekce: Jan Lhotský

Spravedlnost po 76 letech? Německo postavilo před soud bývalou sekretářku a dozorce z koncentračních táborů

Dagmar Matúšů

V průběhu října 2021 si před německými soudy vyslechli obžalobu z napomáhání k vraždě několika tisíců lidí dva bývalí pracovníci koncentračních táborů. Někdejší sekretářka Irmgard Furchner a dozorce Josef S. jsou po téměř 76 letech od skončení druhé světové války souzeni za svou údajnou roli v nacistické vyhlazovací mašinerii.

„Sekretářka zla" ze Stutthofu

V druhé polovině října 2021 byl v německém Itzehoe zahájen proces s Irmgard Furchner, dnes již šestadevadesátiletou bývalou sekretářkou koncentračního tábora Stutthof. Vzhledem k obvinění, kterým Furchner před soudem čelí, ji některá německá média označují za „sekretářku zla". Jde také o první ženu, která je po desetiletích stíhána za nacistické válečné zločiny.

Budova Centrálního úřadu pro objasňování nacistických zločinů v Ludwigsburgu [2]

Strážní věž v koncentračním táboře Stutthof [1]

Irmgard Furchner byla obžalována z napomáhání k vraždě více než 11 tisíc vězňů koncentračního tábora Stutthof, kde údajně pracovala jako sekretářka, písařka a stenografka pro tamního velitele SS Paula Wernera Hoppeho. Dle prokuratury mimo jiné přepisovala rozkazy k popravám a seznamy vězňů určených k deportaci do Osvětimi. Furchner je i přes svůj vysoký věk souzena soudem pro mladistvé, neboť v době, kdy v táboře pracovala, ještě nedovršila 21 let.[1]

Do konce druhé světové války zemřelo ve Stutthofu celkem přes 65 tisíc Židů, polských partyzánů, sovětských válečných zajatců a dalších pro nacisty „nežádoucích" skupin. Vězňové byli zabíjeni v plynových komorách, zastřeleni, oběšeni či usmrceni vpichem jedovaté látky fenolu do srdce. Tisíce z nich zemřely také v důsledku vyhladovění, nemocí, nucených prací či lékařských experimentů.

Prokuratura staví obžalobu Irmgard Furchner na argumentu, že její administrativní práce *„zajišťovala hladký chod tábora"* a poskytla jí *„znalosti o všech událostech ve Stutthofu"* včetně masového vyvražďování vězňů. Státní zástupce obžalobu podpořil tvrzením, že výkřiky a utrpení vězňů poslaných do plynových

komor musely být *„jasně slyšitelné“* pro všechny v táboře.

Obhájce Furchner zpochybňuje, že by musela ze své pozice sekretářky o masových vraždách nutně vědět. Dle jeho slov je proces s ohledem na pokročilý věk obžalované nepřiměřený. Před soudem pak uvedl, že Furchner nepopírá holokaust ani zločiny spáchané ve Stutthofu, odmítá však vlastní trestní odpovědnost. Pro její případné odsouzení bude v průběhu plánovaného několikaměsíčního řízení nutné prokázat, zda a do jaké míry svou prací sekretářky přispěla k masovým vraždám v táboře.

Bývalý dozorce hlásá svou nevinu

V říjnu byl zahájen také proces proti bývalému příslušníkovi SS a dozorci koncentračního tábora Sachsenhausen Josefu S.[2] I přes svůj věk 100 let byl pro účely soudního řízení shledán zdravotně způsobilým a čelí tak obžalobě z napomáhání k vraždě 3518 osob. Je dosud nejstarším obžalovaným za zločiny spáchané v době nacistické vlády.

Josef S. údajně pracoval v Sachsenhausen od svých jednadvaceti let jako člen polovojenského křídla nacistické strany. V táboře bylo mezi lety 1936-1945 drženo přes 200 tisíc vězňů, z nichž desítky tisíc byly systematicky zavražděny v plynových komorách, zastřeleny či oběšeny. Další pak nepřežili v důsledku nelidských podmínek, jež byly nacisty v koncentračních táborech záměrně udržovány.

Státní zástupce Cyrill Klement u soudu pronesl, že *„obžalovaný k tomu vědomě a úmyslně přispíval alespoň tím, že svědomitě vykonával svoji službu dozorce, která byla dokonalou součástí vraždícího systému“*. Josef S. byl konkrétně obžalován ze spoluúčasti na zastřelení sovětských válečných zajatců a vraždě dalších osob smrtícím plynem Cyklon B. K žalobě se připojilo i několik přeživších a příbuzných obětí.

Stejně jako v případě bývalé sekretářky, Josef S. vědomost o systematickém masovém vyvražďování v Sachsenhausen popírá a hlásá svou nevinu. Řízení by mělo pokračovat do ledna 2022, avšak i v případě, že by byl odsouzen, je s ohledem na jeho vysoký věk spíše nepravděpodobné, že by svůj trest vykonával ve vězení.

Závod s časem

Oba procesy se opírají o nepromlčitelnost válečných zločinů a o právní precedens z přelomového případu odsouzení jednadevadesátiletého bývalého dozorce Johna Demjanjuka (viz Bulletin květen 2011, s. 7). Na jeho základě může být každý, kdo se podílel na fungování nacistických koncentračních táborů, stíhán za napomáhání k vraždám tam spáchaných, a to i bez prokázání přímé účasti na konkrétní vraždě.

Po odsouzení Demjanjuka byla před německé soudy postavena řada dalších bývalých nacistů nižšího postavení. Mezi ně patřil také známý „účetní z Osvětimi“ Oskar Gröning, kterému byl v roce 2015 uložen trest čtyř let vězení (viz Bulletin červenec-srpen 2015, s. 14), či někdejší dozorce z tábora Stutthof Bruno Dey, jemuž soud vyměřil v červenci 2021 dvouletý podmíněný trest odnětí svobody.

Německá prokuratura se i nadále snaží obžalovat hrstku posledních žijících pachatelů nacistických zločinů. Jejich případné odsouzení však bude záviset především na tom, zda budou s ohledem na svůj vysoký věk schopni stanout před soudem. Dle Thomase Willa, vedoucího německého Centrálního úřadu pro objasňování nacistických zločinů, je to *„závod s časem“*.

I přesto, že tyto procesy mohou být s ohledem na věk údajných pachatelů některými považovány za spíše symbolické či dokonce zbytečné, účast a ocho-

Tisíce spisů, jež slouží k vyšetřování případů bývalých nacistů [3]

ta přeživších u soudu svědčit dokazuje opak. Pro ně a rodiny obětí holokaustu jsou procesy poslední příležitostí k dosažení alespoň určitého stupně spravedlnosti za zvěrstva, která byla na nich a jejich příbuzných nacisty za druhé světové války napáchána.

Poznámky

[1] Dle německého zákona o soudnictví ve věcech mládeže (*Jugendgerichtsgesetz*) je na osoby, jež byly v době spáchání protiprávního činu ve věku 18 až 21 let, nahlíženo jako na tzv. mladé dospělé (*Heranwachsender*). Na jejich činy se mohou za určitých zákonem stanovených podmínek vztahovat ustanovení zákona o soudnictví ve věcech mládeže a mohou tak být souzeni jako mladiství.

[2] V souladu s německými zákony na ochranu soukromí byl obviněný identifikován pouze jako Josef S.

Zdroje

BBC News, Nazi trial: 100-year-old SS guard in court in Germany, BBC, 7. 10. 2021, (https://www.bbc.com/news/world-europe-58826189)

Christoph Hasselbach, 100-year-old Nazi concentration camp guard goes on trial, Deutsche Welle, 7. 10. 2021, (https://www.dw.com/en/100-year-old-nazi-concentration-camp-guard-goes-on-trial/a-59424608)

ČT24, V Německu stojí před soudem někdejší dozorce jednotek SS, je mu 100 let, Česká televize, 7. 10. 2021, (https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3382210-v-nemecku-stoji-pred-soudem-nekdejsi-dozorce-jednotek-ss-je-mu-100-let)

ČT24, Německá policie zadržela bývalou sekretářku z koncentračního tábora, utíkala před soudem, Česká televize, 30. 9. 2021, (https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3378726-nemecka-policie-zadrzela-byvalou-sekretarku-z-koncentracniho-tabora-utikala-pred-soudem)

Joe Sommerlad, Irmgard Furchner: The 96-year-old alleged Nazi war criminal on trial in Germany, The Independent, 28. 10. 2021, (https://www.independent.co.uk/news/world/europe/irmgard-furchner-murder-trial-nazi-camp-b1946441.html)

Nadine Schmidt, Frederik Pleitgen, 100-year-old goes on trial in Germany accused of 3,518 Nazi war crimes, The Cable News Network, 7. 10. 2021, (https://edition.cnn.com/2021/10/07/europe/germany-centenarian-war-crimes-trial-scli-intl-grm/index.html)

Rachel Bunyan, Nazi 'secretary of evil', 96, was informed 'down to the last detail' of every murder method used at Stutthof concentration camp, trial hears as she denies complicity in more than 10,000 deaths, Mail Online, 27. 10. 2021, (https://www.dailymail.co.uk/news/article-10136797/Nazi-secretary-evil-informed-murder-method-camp.html)

Fotografie

[1] KL Stutthof, autor: Mariusz Cieszewski, Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Poland, 1. srpna 2013, zdroj: Flickr, CC BY-ND 2.0, editace: ořez.

[2] Zyklon ZSt Außenansicht, zdroj: Zentrale Stelle der Landesjustizverwaltungen zur Aufklärung nationalsozialistischer Verbrechen, editace: ořez.

[3] Zentralkartei, zdroj: Zentrale Stelle der Landesjustizverwaltungen zur Aufklärung nationalsozialistischer Verbrechen, editace: ořez.

[4] Sachsenhausen Memorial, autor: Nick M, 8. května 2014, zdroj: Flickr, CC BY-NC-ND 2.0, editace: ořez.

Pomník obětem 2. světové války v Sachsenhausen [4]

Bývalý velitel středoafrických rebelů Said bude souzen Mezinárodním trestním soudem

Matyáš Dvořák

Mezinárodní trestní soud na začátku prosince částečně potvrdil obvinění proti Mahamatu Saidu Abdelu Kanim. Ten je podezřelý, že se během občanské války ve Středoafrické republice dopustil zločinů proti lidskosti a válečných zločinů. Said je třetím obviněným, který bude v Haagu souzen v souvislosti se sektářským násilím, které zemi sužovalo v letech 2012–2014.

Počátek násilí a vzestup Séléky

Občanská válka ve Středoafrické republice začala koncem roku 2012, kdy skupina muslimských rebelů pod jménem Séléka zahájila útoky proti tehdejšímu křesťanskému prezidentovi Francoisi Bozizému. Cílem Séléky bylo jeho svržení. Séléka postupovala směrem k hlavnímu městu Bangui a během postupu útočila na všechny, které podezřívala z podpory prezidenta.

V reakci na eskalující násilí bylo v lednu 2013 uzavřeno příměří mezi Sélékou a vládou. Navzdory tomu pokračovala Séléka s útokem na hlavní město, které se rebelům podařilo v březnu 2013 dobýt. Prezident Bozizé uprchl do exilu a za nového prezidenta se prohlásil vůdce Séléky Michel Djotodia.

Po ovládnutí Bangui začala Séléka s hledáním a pronásledováním skutečných i domnělých podporovatelů Bozizého. Tito lidé byli unášeni, zatýkáni, vězněni a mučeni. Neznámý počet obyvatel Bangui byl v souvislosti s hledáním prezidentových podporovatelů zavražděn. Během hledání též docházelo ke znásilněním, která v některých případech končila smrtí obětí.

Pronásledování se týkalo hlavně lidí z určitých společenských skupin. Nejčastěji se jednalo o křesťanské muže z Bangui. Útoky byly také vedeny proti zaměstnancům vlády, či příslušníkům kmene Gbaya, ze kterého Bozizé pocházel. Kromě toho docházelo k systematickému drancování domovů pronásledovaných.

Mahamat Said Abdel Kani během jednání o potvrzení obvinění [1]

Vznik a postup Anti-balaky

V reakci na svržení prezidenta se z lidí věrných Bozizému zformovalo ozbrojené hnutí, které se pojmenovalo Anti-balaka. Oproti muslimské Séléce byli příslušníky Anti-balaky převážně středoafričtí křesťané. Jejími cíli byly návrat Bozizého zpět do úřadu a vyhnání Séléky ze Středoafrické republiky.

Anti-balaka začala postupovat směrem k Bangui, které bylo pod vládou Séléky, a v prosinci 2013 se ho pokusila dobýt. Dobývání nebylo úspěšné a vedlo k násilí a krutostem, které páchaly obě strany na lidech, které podezřívaly z podpory protivníka. Jen den následující po útoku na Bangui bylo ve městě zabito odhadem tisíc lidí.

Po mezinárodním tlaku a v reakci na neutuchající násilí v zemi rezignoval v lednu 2014 prezident Djotodia a nová prozatímní prezidentka Samba-Panza bezprostředně po svém zvolení vyzvala obě strany ke složení zbraní. V květnu téhož roku požádaly středoafrické orgány žalobkyni Mezinárodního trestního soudu (MTS) o vyšetřování zločinů spáchaných na jejím území od druhé poloviny roku 2012.

Mahmat Said Abdel Kani během občanské války

Během války získal Said hodnost plukovníka Séléky a zastával pozici velitele detenčního zařízení s názvem Centrální úřad pro potlačování zločinu (*Office Central de Répression du Banditisme*, OCRB), a poté operačního velitele Mimořádného výboru pro obranu demokratických hodnot (*Comité Extraordinaire pour la Défense des Acquis Démocratiques,* CEDAD), který měl sloužit jako tajná služba.

Podle Úřadu žalobce začal Said po svém jmenování do čela OCRB svévolně zatýkat osoby podezřelé z podpory Bozizého, jež byly drženy v extrémně špatných podmínkách. Tísnily se v temných horkých přeplněných podzemních celách bez dostatku jídla, vody a lékařské péče.

Said měl své podřízené instruovat, aby zadržené mučili, což probíhalo řadou krutých způsobů. Kromě bití bylo několik zadržených rovněž svázáno metodou „arbatachar" při které se lokty mučeného přivazují za zády k chodidlům. Said měl arbatachar označovat za nejlepší způsob získání doznání. Žalobce MTS nazval OCRB *„přehledem bídy"*.

CEDAD se měl zabývat národními bezpečnostními hrozbami. Jeho sídlo ovšem bylo také využíváno jako základna Séléky a tajná věznice. A Said se stal jeho operativním velitelem.

Žalobce Karim A. A. Khan QC [2]

V čele CEDAD začal Said údajně vydávat příkazy k zatčení domnělých podporovatelů prezidenta a sám se zatýkání aktivně účastnit. Vytvořil zde tým ze členů Séléky, který v CEDAD působil jako stráž. Kromě hlídání vězňů je tento tým mučil. Said měl o mučení nejen vědět, ale přímo k němu vybízet, a dokonce se na mučení vězňů i sám podílet.

Podmínky v detenčním zařízení CEDAD byly podobné podmínkám v OCRB. Desítky vězňů se zde tísnily v celách 4x4 metry. Vězni zde k sobě byli i několik týdnů připoutáni, kromě bití a arbatacharu zde mělo docházet i k waterboardingu. Vězňům taktéž nebyl oznámen důvod zadržení a jejich rodinám o nich nebyly podávány žádné zprávy.

Saidův případ před MTS

Poté co v roce 2014 převzal Úřad žalobce MTS vyšetřování zločinů spáchaných ve Středoafrické republice během občanské války, konstatoval, že je zde důvodné podezření, že se obě strany dopustily zločinů proti lidskosti a válečných zločinů.

Zatykač na Saida byl vydán na začátku roku 2019 a v lednu 2021 se Said vzdal středoafrickým úřadům. Následně byl převezen do Haagu, kde došlo k přípravnému řízení. Said je prvním příslušníkem Séléky souzeným MTS.

Výše popsanými činy se Said údajně dopustil zločinů proti lidskosti věznění, nebo jiné závažné formy zbavení osobní svobody v rozporu se základními pravidly mezinárodního práva; mučení; persekuce; nedobrovolného mizení osob a jiných nelidských činů. Dále se měl dopustit válečných zločinů; násilných činů proti životu a osobě, krutého zacházení a mučení.

Jednání o potvrzení obvinění

V polovině října 2021 došlo před MTS k jednání o potvrzení obvinění. Byly předneseny řeči žalobce, právního zástupce obětí a obhajoby. Saidova obhájkyně zvolila zajímavou strategii s tím, že prokáže neexistenci válečného konfliktu v předmětné době ve Středoafrické republice. *„Žádný konflikt znamená žádný válečný zločin,"* dodala.

Na začátku prosince 2021 vydal MTS své rozhodnutí. Podle Soudu existuje důvodné podezření, že

Said, v pozici velitele OCRB, spáchal činy, které jsou mu kladeny za vinu v souvislosti s jeho působením v této organizaci.

Soud naopak zamítl obvinění z činů, kterých se měl Said dopustit z pozice operačního velitele CEDADu. Žalobce svá tvrzení zakládal především na svědectví obětí, nicméně žádná z nich nezmínila přímo Saida jménem, ani na něj jinak neodkázala. Jiné osoby, které s nimi špatně zacházely, ovšem oběti jmenovat dokázaly. Podle MTS se žalobci tudíž nepodařilo prokázat potřebnou souvislost mezi tvrzenými skutečnostmi a Saidem.

Nyní bude nařízeno hlavní líčení, ve kterém budou projednávána potvrzená obvinění.

Násilí ve Středoafrické republice v letech 2012 – 2014 před MTS v současnosti

V současné době se ve vazbě MTS nachází všichni obvinění, na které byl vydán zatykač v souvislosti s občanskou válkou ve Středoafrické republice. Kromě Saida jsou zde ještě souzeni dva bývalí velitelé Anti-balaky: Patrice Ngäissona a Alfred Yekatom. V jejich případě byla obvinění již potvrzena (viz Bulletin červen 2020, s. 14) a v současné době probíhá hlavní líčení.

Bývalá žalobkyně Fatou Bensouda v reakci na zatčení Saida prohlásila, že Úřad žalobce bude vyvíjet veškeré úsilí, aby odpovědní za zločiny spáchané během občanské války byli pohnáni k zodpovědnosti, bez ohledu na to, na jaké straně konfliktu stáli. Dá se tudíž předpokládat, že Said není posledním souzeným MTS v souvislosti s občanskou válkou ve Středoafrické republice.

Zdroje

BBC News. 2014. Central African Republic MPs elect Catherine Samba-Panza: https://www.bbc.com/news/world-africa-25811250

BBC News. 2020. François Bozizé: CAR accuses former president of 'attempted coup': https://www.bbc.com/news/world-africa-55376322

Mezinárodní trestní soud. 2014. Central African Republic II. Haag: https://www.icc-cpi.int/carII

Mezinárodní trestní soud. 2018. Case Information Sheet: Situation in Central African Republic II The Prosecutor v Alfred Yekatom and Patrice-Edouard Ngaïssona ICC-01/14-01/18. Haag: https://www.icc-cpi.int/CaseInformationSheets/yekatom-nga-%C3%AFssonaEn.pdf

Mezinárodní trestní soud. 2019. Public Redacted Version of 'Warrant of Arrest for Mahamat Said Abdel Kani. Haag: https://www.icc-cpi.int/CourtRecords/CR2021_01345.PDF

Mezinárodní trestní soud. 2021. Public with Public Annex A and Confidential Annex B Corrected Version of "Public Redacted Version of ''Document Containing the Charges. Haag: https://www.icc-cpi.int/CourtRecords/CR2021_09494.PDF

Mezinárodní trestní soud. 2021. Public redacted version of Decision on the confirmation of charges against Mahamat Said Abdel Kani. Haag: https://www.icc-cpi.int/CourtRecords/CR2021_11432.PDF

Mezinárodní trestní soud. 2021. ICC concludes confirmation of charges hearing in Said case. Haag: https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=pr1618

Mezinárodní trestní soud. 2021. Said Case: Pre-Trial Chamber II partially confirms the charges and commits the suspect to trial. Haag: https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=pr1635

Mezinárodní trestní soud. 2021. Case Information Sheet: Situation in Central African Republic II The Prosecutor v. Mahamat Said Abdel Kani ICC-01/14-01/21. Haag: https://www.icc cpi.int/CaseInformationSheets/saidEng.pdf

Mezinárodní trestní soud. 2021. Statement of the Prosecutor of the International Criminal Court, Fatou Bensouda, following the arrest and transfer of a third suspect in the situation of the Central African Republic. Haag: https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=210125-prosecutor-statement-said

Mezinárodní trestní soud. 2021. Statement of the Prosecutor of the International Criminal Court, Karim A.A. Khan QC, at the opening of the confirmation of charges hearing in the case against Mahamat Said Abdel Kani. Haag: https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=2021-10-14-prosecutor-statement-said

Quell, Molly. War crimes without a war? Rebel leader's defense tries to minimize hostilities. Courthouse News Services. 14. 10. 2021. https://www.courthousenews.com/war-crimes-without-a-war-rebel-leaders-defense-tries-to-minimize-hostilities/

Fotografie

[1] Mahamat Said Abdel Kani během jednání o potvrzení obvinění, zdroj: ICC-CPI, editace: ořez.

[2] Karim A. A. Khan QC, zdroj: ICC-CPI, editace: ořez.

[3] Central African Republic: Torn Apart by Violence, autor: UNHCR / S. Phelps, Photo Unit, 20. prosinec 2013, Flickr, CC BY-NC 2.0, editace: oeřz.

Uprchlíci na letišti v Bangui v prosinci 2013 [3]

Aktuality sekce Mezinárodní trestní spravedlnost: listopad

Adam Crhák

Kolumbie obstála v předběžném šetření žalobce MTS

Hlavní žalobce Mezinárodního trestního soudu, Karim Asad Ahmad Khan, ukončil předběžné šetření o situaci v Kolumbii. Jeho výsledkem bylo podepsání dohody o spolupráci s kolumbijskou vládou, která stipuluje zakotvení vzájemných vztahů a společné úsilí k posílení tranzitivního soudnictví v zemi. Konkrétně se vláda zavazuje kromě jiného chránit ústavní a legislativní rámec, zabezpečit nezávislost soudnictví a jeho dostatečné financování nebo informovat žalobce MTS o postupu domácího vyšetřování a stíhání.

Karim Khan ve svém stanovisku vyloučil, že by kolumbijské orgány byly neochotné nebo neschopné (unwilling or unable) vyšetřovat a stíhat zločiny podle Římského statutu. Naopak se vyjádřil, že zásada komplementarity je zajištěna prostřednictvím kombinace řízení před obecnými soudy, soudy aplikujícími zákon o spravedlnosti a míru (Justice and Peace Law) a Zvláštního soudu pro mír (Special Jurisdiction for Peace).

Předběžné šetření situace v Kolumbii probíhalo od června 2004 pro podezření z neefektivity justice při vyšetřování četného porušování mezinárodního humanitárního práva v souvislosti s ozbrojeným konfliktem mezi vládními silami a polovojenskými ozbrojenými skupinami až do podpisu mírové dohody v prosinci 2016.

Dohoda je první svého druhu uzavřená mezi Úřadem žalobce MTS a členským státem a představuje nové možnosti spolupráce mezi oběma subjekty. Důležité je však zmínit, že žalobce má pravomoc své stanovisko ve světle možných významných změn přehodnotit. Podepsání dohody proto nutně neznamená ukončení angažmá MTS, ale spíše vytvoření základu pro dlouhodobou spolupráci.

Palác míru, sídlo Mezinárodního soudního dvora [1]

Arménie v. Ázerbájdžán a Ázerbájdžán v. Arménie – dozvuky války v Náhorním Karabachu

Arménie zahájila v polovině září proti Ázerbájdžánu řízení před Mezinárodním soudním dvorem (MSD), a to pro rasovou diskriminaci a porušování podmínek příměří i lidských práv. V žádosti obviňuje Ázerbájdžán z násilí páchaném na arménských civilistech a válečných zajatcích v průběhu i po skončení války v Náhorním Karabachu, která trvala od září do listopadu 2020. Po sedmi dnech Ázerbájdžán odpověděl podáním vlastní žádosti na zahájení řízení proti Arménii, ve které ji obviňuje z etnických čistek směřujících k vytlačení ázerbájdžánských občanů z oblasti Náhorního Karabachu, které je mezinárodně uznáno jako ázerbájdžánské území.

Oba státy se tak vzájemně obviňují z porušování čl. 2–7. Mezinárodní úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace (CERD) a připomínají historické porušování humanitárního práva a páchání válečných zločinů protistranou. Kvůli obavám z pokračujícího násilí požádali MSD o zavedení předběžných opatření.

Celý spor je nutno chápat jako další projev neutuchajícího konfliktu mezi oběma státy, který se táhne od začátku 20. století a znovu nabyl intenzity událostmi druhé poloviny minulého roku. Napětí navíc eskaluje vyhrocená rétorika představitelů obou stran. Arménská strana dokonce postoj ázerbájdžánské vlády vůči Arménii v žádosti označila za „státem podporovanou politiku arménské nenávisti“.

Obě žádosti byly adresovány Mezinárodnímu soudnímu dvoru až na základě dlouhé korespondence mezi oběma státy, která však nevedla k žádné dohodě.

Zdroje

Wang, Yilin. Warfare to Lawfare under CERD: Armenia v. Azerbaijan and Azerbaijan v. Armenia. Opinio Juris. 9. 11. 2021.

https://opiniojuris.org/2021/11/09/warfare-to-lawfare-under-cerd--armenia-v-azerbaijan-and-azerbaijan-v-armenia/

Fontanelli, Filippo. The Disputes Between Armenia and Azerbaijan: The CERD Compromissory Clause as a One-way Ticket to Hague. EJIL: Talk!. 11. 11. 2021

https://www.ejiltalk.org/the-disputes-between-armenia-and-azerbaijan-the-cerd-compromissory-clause-as-a-one-way-ticket-to--hague/

Pitchford, Samuel. Armenia and Azerbaijan Take Case To The International Court of Justice. Human Rights Pulse. 17. 10. 2021.

https://www.humanrightspulse.com/mastercontentblog/armenia--and-azerbaijan-take-case-to-the-international-court-of-justice

Mezinárodní trestní soud. 2021. Application of the International Convention of the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (Azerbaijan v. Armenia). Conclusion of the public hearings on the request for indication of provisional measures submitted by the Republic of Azerbaijan. Haag:

https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/181/181-20211019-PRE-01-00-EN.pdf

Mezinárodní trestní soud. 2021. ICC Prosecutor, Mr Karim A. A. Khan QC, concludes the preliminary examination of the Situation in Colombia with Cooperation Agreement with the Government charting the next stage in support of domestic efforts to advance transitional justice. Haag:

https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=pr1623

Mezinárodní trestní soud. 2021. Cooperation Agreement between the Office of the Prosecutor of the International Criminal Court and the Government of Columbia. Haag:

https://www.icc-cpi.int/itemsDocuments/20211028-OTP-COL-Cooperation-Agreement-ENG.pdf

Mezinárodní trestní soud. 2021. Preliminary examination – Colombia. Haag:https://www.icc-cpi.int/colombia

Fotografie

[1] International Court of Justice, autor: Victor R. Ruiz, 16. říjen 2016, zdroj: Flickr, CC BY 2.0, editace: ořez.

[2] Vnitřní prostory Mezinárodního soudu v Haagu, zdroj: ICC--CPI, editace: ořez.

Vnitřní prostory Mezinárodního trestního souduv Haagu [2]

2) Evropský systém ochrany lidských práv

Vedoucí sekce: Tomáš Opat

SDEU: Dva miliony za zapomenutí občanky?

Jana Vidláková

Soudní dvůr v nedávném rozsudku vyslovil, že porušení povinnosti mít u sebe během cesty mezi členskými státy průkaz totožnosti nebo cestovní pas může být i trestný čin. Za jeho spáchání lze uložit peněžitý trest, jeho výše však musí být přiměřená.

Soudní dvůr Evropské unie (dále jen „SDEU“) se v řízení o předběžné otázce předložené finským Nejvyšším soudem věnoval zásahu do práva občanů EU na volný pohyb. SDEU shledal, že zásahem není, pokud členské státy pod hrozbou trestní sankce ukládají svým občanům povinnost, aby s sebou v případě cesty do jiného členského státu měli cestovní doklad, a to bez ohledu na dopravní prostředek a trasu. Tato povinnost totiž vede ke snadné identifikaci osob v případě kontroly. Státy mohou také stanovit, že průkazem totožnosti je pouze občanský průkaz.

Případ se týkal pana A., finského občana, který se v srpnu 2015 účastnil plavby na rekreační lodi mezi Finskem a Estonskem. Trasa lodi vedla přes mezinárodní vody mezi těmito členskými státy. Při zpáteční cestě během hraniční kontroly v Helsinkách se zjistilo, že pan A. s sebou nemá ani cestovní pas, ani žádný jiný cestovní doklad. Svoji totožnost mohl prokázat pouze řidičským průkazem.

Jak se k tomu postavily vnitrostátní orgány

Státní zástupce zahájil proti panu A. trestní stíhání pro méně závažné narušení státních hranic. Soud prvního stupně došel k závěru, že dotyčný překročením finské státní hranice bez cestovního dokladu spáchal trestný čin. Odvolací soud byl ohledně otázky, zda došlo ke spáchání trestného činu, jiného názoru a trestní stíhání proti panu A. zamítl.

Do Lucemburku se s předběžnými otázkami obrátil až finský Nejvyšší soud, a to v nejistotě, zda a za jakých podmínek lze trestat porušení povinnosti

Zapomenutí cestovního dokladu se ve Finsku trestá [1]

občana Unie mít u sebe platný cestovní doklad. Tuto povinnost si přitom mohou členské státy stanovit samy podle Schengenského hraničního kodexu. Svojí úpravou však nesmí zasahovat do myšlenky prostoru bez vnitřních hranic.

Další otázkou bylo, jaký význam má skutečnost, že se pan A. přemístil mezi dvěma členskými státy na palubě rekreační lodi a proplul mezinárodními vodami. Předběžnou otázku vznesl i ohledně přiměřenosti pokuty za překročení finské státní hranice.

Povinnost mít u sebe během cesty cestovní doklad

Finská právní úprava ukládá svým občanům povinnost, aby u sebe měli průkaz totožnosti nebo cestovní pas, pokud cestují mezi Finskem a jinými členskými státy. Toto pravidlo posuzoval SDEU především v kontextu směrnice o právu občanů svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, dle které mají všichni občané Unie s platným

průkazem totožnosti nebo cestovním pasem právo opustit území členského státu a odebrat se do jiného členského státu. SDEU zde potvrdil, že občané mají povinnost mít u sebe při překročení hranic platný cestovní pas či průkaz totožnosti.

Z rozhodnutí plyne, že unijní zákonodárce touto podmínkou zamýšlel stanovit formální požadavek, jehož cílem je usnadnit identifikaci spojenou s výkonem práva na volný pohyb. Povinnost občana mít s sebou při cestování do jiného členského státu cestovní doklad má totiž umožňovat snadnou identifikaci osoby v případě kontroly. Stát, který tuto povinnost svým občanům ukládá, tím přispívá k dodržení pravidla a taková úprava spadá do působnosti směrnice.

SDEU dále dovodil, že v případě návratu do země státní příslušnosti má občan Unive vždy práva plynoucí z volného pohybu. Povinnost mít u sebe při překročení hranice cestovní doklad tak nemůže podmiňovat právo na vstup do země státní příslušnosti. V souladu s tímto pravidlem Finsko umožňuje svým vracejícím se občanům prokázat totožnost jiným způsobem.

Zapomenutí cestovního pasu rovná se trestný čin?

Prvostupňový soud shledal, že pan A. opomenutím povinnosti mít s sebou při cestě do zahraničí cestovní doklad spáchal trestný čin. Unijní právo ovšem neobsahuje harmonizovanou úpravu sankcí za porušení této povinnosti. Z tohoto důvodu SDEU odkázal na své únorové rozhodnutí [1], dle kterého při neexistenci harmonizace sankcí mají členské státy pravomoc zvolit si samy ty sankce, které považují za vhodné. Přitom musí dodržovat unijní právo a jeho základní zásady.

U obce Schengen se střetávají hranice tří zemí EU [2]

I přes vývoj unijního práva se SDEU svým názorem přihlásil k více než 20 let starému rozhodnutí [2]. Členské státy tak mají i nadále autonomii, pokud jde o sankce, které mohou být uloženy občanovi Unie, který nedodržuje podmínku spojenou s výkonem práva na volný pohyb. Jak plyne z uvedeného rozsudku, státy mohou stanovit trestní sankce za podmínky, že tyto postihy dodržují zejména zásadu přiměřenosti, nejsou diskriminační a neomezují základní svobody zaručené unijním právem.

SDEU rovněž upozornil na to, že Schengenský hraniční kodex sice ruší kontroly na vnitřních hranicích, členské státy však stále mají možnost provádět kontroly totožnosti na území. Nadto příloha zmíněného předpisu připouští možnost kontrolovat osoby na palubě rekreačních lodí *„na základě hodnocení rizika týkajícího se nedovoleného přistěhovalectví“*.

Pokuta ve výši 20 % čistého měsíčního příjmu je příliš

I přestože finské soudy peněžitý trest panu A. doposud neuložili, Soud se zabýval uložením pokuty za porušení povinnost mít u sebe platný průkaz totožnosti nebo cestovní pas. Během svého rozhodování došli soudci v Lucemburku k názoru, že takováto pokuta je v souladu s unijním právem. Musí však být přiměřená závažnosti porušení.

Finské právo říká, že každý, kdo překročí nebo se pokusí překročit finskou státní hranici bez cestovního dokladu nebo jiného srovnatelného dokladu, se dopustí trestného činu, za který mu lze uložit peněžitý trest nebo trest odnětí svobody nejvýše na jeden rok. Jak vyplynulo z podkladů předložených finských soudem, tato pokuta se v případě méně závažného narušení státní hranice pohybuje kolem 20 % čistého měsíčního příjmu pachatele, aniž by byla stanovena její horní hranice.

V případě pana A. tak peněžitý trest, který mu mohl být uložen, dosahoval výše 95 250 eur (v přepočtu

na koruny se jedná o částku přesahující 2,4 milionu korun). Soudní dvůr se jasně vyjádřil, že aniž by jednalo o opakovanou trestnou činnost, nemůže takové malé opomenutí, jakým je porušení povinnosti mít s sebou během cesty platný doklad totožnosti nebo cestovní pas, vést k uložení tak vysoké pokuty. Takto nastavená výše sankce je dle Soudu v rozporu se zásadou přiměřenosti.

(Ne)přiměřené trestání?

Platit miliony za to, že si při cestě do zahraničí doma místo kartáčku na zuby zapomenete cestovní doklad, by nechtěl jistě nikdo. V tomto směru tedy SDEU svým rozsudkem nepřekvapil. Lze se však pozastavit nad tím, zda je trestní charakter sankce za opomenutí mít u sebe při cestě cestovní doklad skutečně nezbytný a zda by se tento prohřešek neměl sankcionovat mírnějšími prostředky. K mírnější variantě se ostatně hlásí i Česká republika, která neoprávněné překročení hranic bez platného cestovního dokladu trestá jako přestupek.[3]

Poznámky

[1] Soudní dvůr Evropské unie. Rozsudek šestého senátu ve věci C-77/20, 11. února 2021 (https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=237643&pageIndex=0&doclang=CS&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=152581).

[2] Soudní dvůr Evropské unie. Rozsudek ve věci 378/97, 21. září 1999 (https://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=44718&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=153567).

[3] Zákon č. 329/1999 Sb., o cestovních dokladech.

Zdroje

European Migration Law. 2021. Court of Justice - Judgment - Syyttäjä vs A Case C-35/20. 6. října 2021 (http://www.europeanmigrationlaw.eu/en/articles/news/court-of-justice-judgment-syyttaja-vs-a-case-c-3520.html).

Soudní dvůr Evropské unie. 2021. Členský stát může pod hrozbou sankcí uložit svým státním příslušníkům povinnost mít u sebe platný průkaz totožnosti nebo cestovní pas, pokud cestují do jiného členského státu, bez ohledu na zvolený dopravní prostředek a trasu. Tisková zpráva č. 172/21 (https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2021-10/cp210172cs.pdf).

Soudní dvůr Evropské unie. Rozsudek pátého senátu ve věci C-35/20, 6. října 2021 (https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=247057&pageIndex=0&doclang=CS&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=29337198).

Soudní dvůr Evropské unie. Stanovisko generálního advokáta ve věci C-35/20, 3. června 2021 (https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=242053&pageIndex=0&doclang=cs&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=39511705).

Fotografie

[1] Zapomenutí cestovního dokladu se ve Finsku trestá, autor: didlam599, 2. říjen 2019, zdroj: Pixabay, CC0, editace: ořez.

[2] Schengen - wies w kacie Europy, autor: Marcin Monko, 24. duben 2010, zdroj: Flickr, CC BY 2.0, editace: ořez.

[3] Helsinki Winter Morning, autor: Bemep, 21. únor 2007, zdroj: Flickr, CC BY-NC 2.0, editace: ořez.

Nejvyšší soud v Helsinkách se obrátil na SDEU [3]

SDEU: Zločince není možné předat do jiného členského státu bez vyslechnutí

Terézia Lazarová

Soudní dvůr Evropské unie učinil krok vpřed k účinnější ochraně práv osob v řízeních spojených s Evropským zatýkacím rozkazem. V odpovědi na předběžné otázky předložené nizozemským soudem se vyjádřil, že podezřelý vydaný do jiného členského státu na základě evropského zatykače má právo být vyslechnut i v řízení ohledně výjimky ze zásady speciality a v řízení o následném předání do třetího členského státu.

S otázkou ohledně interpretace Evropského práva se na Soudní dvůr Evropské unie (dále jen „Soudní dvůr") obrátil Rechtbank Amsterdam (soud v Amsterdamu, dále jen „předkládající soud"). Tázal se na způsob a rozsah práva být vyslechnut v řízeních o výjimce ze zásady speciality a o předání do dalšího členského státu dle rámcového rozhodnutí Rady 2002/584/SV o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy (dále jen „rámcové rozhodnutí").

Tato otázka totiž vůbec není zřejmá. Rámcové rozhodnutí takovou povinnost explicitně nestanovuje a výslech obviněného nacházejícího se v jiném státě může být náročný a nákladný. Rozhodnutím předsedy Soudního dvora byly obě věci spojeny a projednány v naléhavém řízení, s přihlédnutím na probíhající omezení osobní svobody dotčených osob.

Soudní dvůr konstatoval, že dotčená osoba v řízení povolení výjimky ze zásady speciality jako i v řízení o předání do dalšího státu má právo být vyslechnuta vykonávajícím soudem. Nepožaduje však po členských státech nákladný přesun dotčených osob přes hranice, přímá účast vykonávajícího soudu není nevyhnutelná. K tomuto výslechu může dojít ve vystavujícím členském státě s tím, že vystavující soud má povinnost zajistit účelný a účinný výkon práva být vyslechnut.

Ve spojených věcech rozhodoval první Senát, jehož předsedou je Koen Lenaerts [1]

Zásada vzájemného uznávání jako „úhelný kámen" justiční spolupráce v EU

Evropský zatýkací rozkaz je soudní rozhodnutí, které vydal některý členský stát proto, aby jiný členský stát zatkl a předal vyžádanou osobu za účelem trestního stíhání nebo výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření spojeného s odnětím osobní svobody.

Byl zaveden rámcovým rozhodnutím z roku 2002, ustanovujícím systém justiční spolupráce v trestních věcech, jehož cílem je usnadnění a urychlení soudní spolupráce v rámci Evropské unie. Je založen na zásadě vzájemného uznávání, která je vyjádřena v rámcovém rozhodnutí a která tvoří „úhelný kámen" tohoto systému.

Zásada vzájemného uznávání je pevně spjata se zásadou vzájemné důvěry mezi členskými státy. Vyplývá z ní povinnost členských států vycházet z předpokladu, že všechny ostatní členské státy dodržují unijní právo. Důsledkem toho vykonáva-

jící justiční orgány v zásadě nemohou odmítnout vykonání Evropského zatýkacího rozkazu, vyjma taxativně určených výjimek.

Justiční ping-pong

Předkládající soud v červnu 2020 předal na základě Evropského zatýkacího rozkazu nigerijského státního příslušníka H. M. do Maďarska za účelem trestného stíhání. V dubnu 2021 zaslal maďarský justiční orgán předkládajícímu soudu žádost o udělení souhlasu s tím, aby mohl být H. M. v Maďarsku stíhán pro jiné trestné činy, než kvůli kterým byl předán. Těchto se měl dopustit před uvedeným předáním.

V obdobném případu povolil předkládající soud v lednu 2021 předání státního příslušníka Nizozemska T. Z. do Belgie za účelem trestního stíhání. V květnu 2021 zaslal belgický justiční orgán předkládajícímu soudu žádost o souhlas s dalším předáním T. Z. do Německa za účelem trestního stíhání pro jiné trestné činy, které měly být spáchány v průběhu roku 2020.

V obou případech má předkládající soud rozhodnout o udělení souhlasu k procesnímu rozhodnutí, které přímo ovlivní práva dotčených osob. Tyto se však nacházejí ve vazbě v jiných členských státech, nebyly předvolány a při posuzování žádosti vystavujících orgánů ze strany předkládajícího soudu nebyly přítomny ani zastoupeny.

SDEU přispěl k efektivnější ochraně práv lidí stíhaných na základě evropského zatykače [2]

Zásada speciality jako pojistka

Podstatou zásady speciality je, že osoba nemůže být trestně stíhána za jiné trestné činy, než kvůli kterým byla předána a které byly spáchány před předáním na základě Evropského zatýkacího rozkazu. Rámcové rozhodnutí zde ustanovuje výjimku, a to v případě, že vykonávající členský stát udělí souhlas s takovým předáním.

Výjimka platí také pro případy, kdy vykonávající stát udělí souhlas s dalším předáním dotčené osoby do třetího členského státu za účelem stíhání z trestného činu, který byl spáchán před předáním.

Tato zásada je chápaná jako pojistka pro osoby vydávané na základě Evropského zatykače. Soudní dvůr se však ve svém rozsudku C-195/20 PPU vyjádřil, že ačkoliv tyto výjimky svěřují členským státům při výkonu Evropského zatýkacího rozkazu některé pravomoci, nesmí dojít k narušení justiční spolupráce.

Právo být vyslechnut účinným a účelným způsobem

Jak již bylo zmíněno výše, právo dotyčné osoby být vyslechnuta v řízení o výjimce ze zásady speciality a v řízení o předání do dalšího členského státu není výslovně zakotveno v rámcovém rozhodnutí. Z toho však nelze dovozovat, že toto právo zde neexistuje. Právo být vyslechnut je dle rozhodnutí Soudního dvora ve věci Komise v. Polsko, C-791/19, neoddělitelnou součástí práva na účinnou soudní ochranu.

V nyní řešené věci Soudní dvůr bral v potaz, že v důsledku udělení souhlasu lze dotyčnou osobu stíhat, odsoudit nebo zbavit svobody za jiný trestný čin, než kterého se týkal evropský zatykač, v rámci jehož výkonu mohla uplatnit své právo být vyslechnuta. Usoudil tak, že podezřelý musí mít právo být vyslechnut v rámci výše nastíněných řízení.

Podezřelý má být vyslechnut vykonávajícím soudem, avšak musí brát v potaz cíle rámcového rozhodnutí, tedy efektivitu a rychlost řízení. Vystavující soud má povinnost zajistit účelné a účinné vyslechnutí, bez nutné přímé účasti vykonávajícího soudu.

Promarněná šance na ještě silnější ochranu práv?

Generální advokát Rantos ve svém stanovisku vyzdvihl existující nástroje evropského práva, kterými by se dal zajistit účinný a účelný výkon práva být vyslechnut a zároveň zajistit rychlou a efektivní pomoc mezi soudními orgány. Přesněji odkazuje na mechanismy audiovizuálního přenosu, zejména na videokonference.

Dále vyzdvihuje možnost vyslechnutí dané osoby na základě písemného postupu. V neposlední řadě zdůrazňuje význam práva na přístup k obhájci, jakož i na tlumočení nebo překlad podstatných procesních písemností, které jsou nezbytné k výkonu práv na soudní ochranu.

V této části ovšem Soudní dvůr stanovisko generálního advokáta nenásleduje a věnuje se spíše významu zásady vzájemné spolupráce a důvěry. Ohledně způsobu vykonání práva být vyslechnut pouze konstatoval, že obě strany mají spolupracovat a dohodnout se na účinném a efektivním způsobu vykonání výslechu. Také se nevyjadřuje k právu na obhájce a na tlumočníka.

Jak konstatoval akademik zabývající se Evropským právem Leandro Mancano: *„Neupřesnění výkonu práva být vyslechnut a neodkázaní na již existující mechanismy práva EU vede k paradoxnímu výsledku: vzájemná důvěra je využívána na úkor nástrojů, které mají podporovat a stavět na tomto principu.“* Rozhodnutí Soudního dvora je tedy bezpochyby krokem vpřed, ale také nevyužitou šancí na ještě efektivnější ochranu práv osob v řízeních dle rámcového rozhodnutí.

Zdroje

Mancano, Leandro. The Right to Be Heard and the Speciality Rule in EAW Procedures. A Missed Opportunity. EU Law Live. 27. října 2021

(https://eulawlive.com/op-ed-the-right-to-be-heard-and-the-speciality-rule-in-eaw-procedures-a-missed-opportunity-by-leandro--mancano/)

Rada Evropské Unie. Rozhodnutí Rady 2002/584/SVV ze dne 13. června 2002 o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy. Úřední Věstník Evropské Unie. Zvláštní vydání 2004

(https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=DD:19:006:TOC:CS)

Soudní dvůr Evropské unie. Rozsudek čtvrtého senátu ve věci Generalbundesanwalt beim Bundesgerichtshof (Zásada speciality) C-195/20 PPU, 24. září 2020

(https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=231565&pageIndex=0&doclang=CS&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=41851939)

Soudní dvůr Evropské unie. Rozsudek prvního senátu ve spojených věcech C-428/21 PPU a C-429/21 PPU, 26. října 2021

(https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:62021CJ0428&from=EN)

Soudní dvůr Evropské unie. Rozsudek velkého senátu ve věci Evropská komise v. Polská republika C-791/19, 15. července 2021

(https://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/TXT/?uri=CELEX:62019CJ0791)

Soudní dvůr Evropské unie. Stanovisko generálního advokáta ve spojených věcech C-428/21 PPU a C-429/21 PPU, 14. října 2021

(https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:62021CC0428&from=en)

Fotografie

[1] Koen Lenaerts, President of the European Court of Justice, autor: European University Institute, 9. prosinec 2015, zdroj: Flickr, CC BY-SA 2.0, editace: ořez.

[2] Palais de la Cour de Justice CJEU July 2021 Sign and Towers B and C, autor: Luxofluxo, 3. července 2021, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0, editace: ořez.

[3] 2021 Love or generosity (2), autor: Ceescamel, 21. únor 2021, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0, editace: ořez.

Rechtbank Amsterdam, předkládající soud, se tázal SDEU na práva zločinců být vyslechnuti [3]

Aktuality evropské sekce: listopad

Eliška Andršová

ESLP: Možnost podmíněného propuštění až po 40 letech porušuje zákaz nelidského či ponižujícího zacházení

V říjnu 2021 vydal Evropský soud pro lidská práva rozsudek ve věci *Bancsók a László Magyar (č. 2) proti Maďarsku*, ve kterém rozhodl, že doživotní trest s možností podmíněného propuštění až po čtyřiceti letech porušuje zákaz nelidského či ponižujícího zacházení či trestu dle článku 3 Úmluvy. Takový trest totiž nedává stěžovatelům skutečnou vyhlídku na propuštění.

Rozsudek navazuje na dlouhou linii judikatury ESLP, ve které soud opakovaně rozhodl, že tresty bez skutečné vyhlídky na propuštění se neslučují s Úmluvou (např. *Kafkaris proti Kypru; Trabelsi proti Belgii*). Soud v nynějším případu konkrétně naznačil, podobně jako ve V*inter proti Spojenému království*, že možnost přezkoumání trestu by měla ideálně nastat nejpozději dvacet pět let po jeho uložení.

V návaznosti na případ *Vinter proti Spojenému království* soud nyní také ozřejmil, že možnost udělení prezidentské milosti ze solidárních důvodů, jako je věk či fyzický nebo zdravotní stav žadatele, není dostačujícím mechanismem umožňujícím vyhlídky na propuštění.

ESLP: Nemožnost odvolat se k Nejvyššímu správnímu soudu neporušuje právo na odvolání v trestních věcech

Na konci října rozhodl Evropský soud pro lidská práva ve věci *Kindlhofer proti Rakousku*. Případ se týkal pana Kindlhofera, jemuž byla v roce 2012 vyměřena pokuta za nenahlášení drobné dopravní nehody. ESLP se zabýval rozhodnutím štýrského správního soudu, že ustanovení zákona o správním soudnictví neumožňuje panu Kindlhoferovi se odvolat proti jeho rozsudku k rakouskému Nejvyššímu správnímu soudu.

Pan Kindlhofer si stěžoval, že naproti tomu možnost státu se k Nejvyššímu správnímu soudu odvolat porušuje zásadu rovnosti zbraní a tedy právo na spravedlivý proces. Toto právo v rozsudku nebylo posouzeno, vzhledem k absenci skutečného odvolání státu a tedy hypotetičností situace. Pan Kindlhofer také namítal, že zákon o správním soudnictví porušuje právo na odvolání se v trestních věcech dle článku 2 Protokolu 7 k Úmluvě, zde ale ESLP porušení článku neshledal.

Vzájemná dohoda nesmí být procedurální podmínka pro uzavření Istanbulské úmluvy [1]

ESLP: Polská komora pro kontrolu nejvyššího soudu není nestranným a nezávislým soudem

V listopadu vydal Evropský soud pro lidská práva rozsudek ve věci *Dolinska-Ficek a Ozimek proti Polsku*, ve kterém shledal porušení práva na spravedlivý proces dle článku 6 odst.1 Úmluvy. Případ se týkal dvou polských soudců stěžujících si, že komora pro mimořádnou kontrolu a veřejné záležitosti polského Nejvyššího soudu, u které neuspěli v odvolání v případu týkajícího se zamítnutí jejich žádostí na přeložení na jiné soudy, není nestranným a nezávislým soudem zřízeným zákonem.

Svou stížnost založili na skutečnosti, že daná komora se skládá ze soudců jmenovaných polským prezidentem na doporučení Zemské soudcovské rady. Tato rada, přestože má za úkol střežit nezávislost polské justice, je však podle nové legislativy zvolena Sejmem (dolní komorou Parlamentu), nikoliv soudci, a je tedy až přespříliš ovlivněna orgány výkonné a zákonodárné moci. Soud shledal i hrubé porušení vnitrostátního práva, když polský prezident jmenoval soudce nehledě na pozastavující rozsudek Nejvyššího správního soudu ze září 2018.

SDEU: Rada EU si nesmí klást vzájemnou dohodu s členskými státy jako procedurální podmínku k uzavření Istanbulské úmluvy

Na počátku října shledal Soudní dvůr Evropské unie, že unijní smlouvy Radě EU nezakazují čekat před uzavřením Istanbulské úmluvy Unií na vzájemnou dohodu členských států. Rada však nesmí tuto vzájemnou dohodu považovat za procedurální podmínku k uzavření této Úmluvy.

V posudku mimo jiné stojí, že kdyby kladení si této podmínky bylo možné, schopnost EU uzavřít tzv. smíšenou dohodu by závisela na ochotě členských států být zavázán touto dohodou v oblastech spadajících do jejich pravomocí. To by bylo neslučitelné s článkem 218, odst. 2, 6 a 8 Smlouvy o fungování Evropské unie, která ustanovila, že uzavírání mezinárodních dohod je rozhodnuto kvalifikovanou většinou Rady. Přestože Rada může z politických důvodů čekat na vzájemnou dohodu s členskými státy, stále musí mít možnost se kvalifikovanou většinou rozhodnout o opaku.

Evropská komise: Členské státy nedostatečně implementují směrnici o zbraních

Evropská komise nedávno publikovala zprávu analyzující aplikaci směrnice o zbraních. Komise shledala směrnici jako pozitivní faktor v kategorizaci zbraní, v jejich trasování, výměně informací a administrativních úkonech, ale také poznamenala, že pouze deset členských států ji plně transponovalo do svých právních řádů. Česká republika byla jedním z patnácti členských států, které některá ustanovení neprovedly.

Komise se proto ve zprávě zavázala k podpoře a monitorování implementace směrnice v členských státech. Také naznačila možnost reformy a oznámila plánované posouzení dopadů modifikace stávající směrnice. V závěru Komise zdůraznila, že její cíl je nastolit vysokou úroveň bezpečnosti a umožnit přeshraniční pohyb zbraní, který ale neumožní jejich pašování.

Zdroje

Evropský soud pro lidská práva. 2021. Rozsudek ve věci Bancsók and László Magyar (č. 2) proti Maďarsku, stížnosti č. 52374/15 a 53364/15. Rozsudek. Štrasburk: Evropský soud pro lidská práva (http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-212669).

Evropský soud pro lidská práva. 2021. Rozsudek ve věci Bancsók and László Magyar (č. 2) proti Maďarsku, stížnosti č. 52374/15 a 53364/15. Tisková zpráva. Štrasburk: Evropský soud pro lidská práva (http://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-7165483-9721954).

Evropský soud pro lidská práva. 2021. Rozsudek ve věci Kindlhofer proti Rakousku, stížnost 20962/15. Rozsudek. Štrasburk: Evropský soud pro lidská práva (http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-212689).

Evropský soud pro lidská práva. 2021. Rozsudek ve věci Kindlhofer proti Rakousku, stížnost 20962/15. Tisková zpráva. Štrasburk: Evropský soud pro lidská práva (http://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-7163412-9717411).

Evropský soud pro lidská práva. 2021. Rozsudek ve věci Dolinska-Ficek and Ozimek proti Polsku. Tisková zpráva. Štrasburk: Evropský soud pro lidská práva (http://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-7174935-9736233).

Soudní dvůr Evropské unie. 2021. Posudek 1/19. Tisková zpráva. Lucemburk: Soudní dvůr Evropské unie (https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2021-10/cp210176en.pdf).

Evropská komise. 2021. Report from the Commission to the European Parliament and the Council on the application of Directive (EU) 2021/555 of the European Parliament and of the Council of 24 March 2021 on control of the acquisition and possession of weapons, COM(2021) 647 final. Brusel: EU Publishing (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021DC0647&from=EN).

Fotografie

[1] Istanbul Convention Protest, autor: Emir Eğricesu, 18. června 2021, zdroj: Unsplash, CC0, editace: ořez.

[2] Sejm Rzeczypospolitej Polskiej- Warszawa, autor: Kalinka261015, 2. června 2010, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 3.0 PL, editace: ořez.

Polský Sejm [2]

3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva

Vedoucí sekce: Michaela Stenzelová

Chaos v Západní Sahaře po čtyřiceti šesti letech stále nekončí

Ondřej Kaška

Napětí mezi marockou vládou a osvobozeneckou Frontou Polisario v oblasti Západní Sahary se stupňuje. Zpráva generálního tajemníka OSN poukazuje na obnovení nepřátelských aktivit, sílící násilí a porušování lidských práv v oblasti. Zhoršují se také vztahy mezi Marokem a Alžírskem. Zatímco obě země válku jako možné řešení situace vylučují, obyvatelé Sahary ji označují za jediné východisko.

46letý konflikt o Západní Saharu

Území bývalé španělské kolonie na severovýchodě Afriky, známé jako Západní Sahara, si už přes čtyřicet let nárokují dvě strany. Marocké království považuje oblast za součást svého státu z historických důvodů. Proti tomu se staví Alžírskem podporovaná osvobozenecká Fronta Polisario. Ta reprezentuje původní obyvatelstvo Sahrawi a usiluje o nezávislost území.

Po odchodu Španělů v roce 1975 se uskutečnil tzv. *zelený pochod*. Tehdy se 350 tisíc Maročanů vydalo do Západní Sahary a označilo region za součást svého království. Fronta Polisario o rok později vyhlásila na stejném území Saharskou arabskou demokratickou republiku. Tu v současnosti uznává 41, převážně afrických, členských států OSN.

V polovině sedmdesátých let propukla v oblasti válka, která trvala téměř šestnáct let a podle některých zdrojů si vyžádala až dvacet tisíc obětí. V roce 1991 uzavřela Fronta Polisario a marocká armáda za účasti Mise OSN pro referendum v Západní Sahaře (MINURSO) příměří. Zhruba čtyři pětiny území o velikosti Velké Británie od té doby ovládá hlavní město Rabat, zbylé oblasti pak drží osvobozenecké hnutí.

MINURSO monitoruje dodržování příměří a podporuje snahy o uskutečnění referenda.V něm by si saharský lid, tzv. Sahrawi mohl vybrat mezi integrací s Marokem a nezávislostí. Referendum se však doposud nepodařilo uspořádat.

Generální tajemník OSN Antonio Guterres [1]

Po složení zbraní se konflikt na čas utišil, přesto napětí v oblasti přetrvalo i v následujících dekádách. Zlom nastal v listopadu roku 2020. Tehdy marocká vláda obvinila Frontu z blokování nárazníkového území, přes které vedla cesta do sousední Mauritánie. Po třech týdnech výzev o ukončení blokády vyslal Rabat do oblasti svou armádu. Osvobozenecké hnutí vzápětí vyhlásilo Maroko válku, čímž ukončilo téměř tři dekády trvající relativní klid. Přestože Maročané tehdy na toto prohlášení nereagovali, zvýšila se od té doby četnost ozbrojených střetů v regionu.

Guterres: obnovení nepřátelských aktivit

V říjnu 2021 António Guterres ve své zprávě pro Radu bezpečnosti OSN uvedl, že se poměry v Západní Sahaře za poslední rok výrazně zhoršily.

K deeskalaci sporu by podle generálního tajemníka mohlo přispět zlepšení vztahů mezi Marokem a Alžírskem. Zatímco Maročané si nárokují území Západní Sahary, Alžířané dlouhodobě podporují osvobozenecké hnutí.

OSN krátce po zveřejnění Guterresovy zprávy jmenovala nového vyslance pro Západní Saharu. Stal se jím zkušený diplomat Staffan de Mistura, který dříve působil jako zvláštní zmocněnec OSN pro Sýrii.

O dva týdny později Rada bezpečnosti OSN přijala rezoluci prodlužující mandát mise MINURSO do 31. října 2022. Pro návrh se vyslovilo třináct členů Rady, hlasování se zdrželo Rusko a Tunisko. Rezoluce zdůraznila potřebu realistického, praktického a oboustranně přijatelného politického řešení založeného na kompromisu a opětovně vyzvala k umožnění „sebeurčení lidu Západní Sahary".

Stupňující se násilí a omezování lidských práv

Z Guteressovy zprávy o Západní Sahaře také vyplývá, že v oblasti i nadále dochází k násilí a omezování lidských práv. Situace se výrazně zhoršila po ukončení příměří v listopadu loňského roku. MINURSO uvedla, že jí marocká armáda za posledních dvanáct měsíců nahlásila bezmála jedenáct set incidentů zahrnujících střelbu, přes sedm set průzkumných letů bezpilotních prostředků a dvacet dva pokusů o infiltraci ze strany Fronty Polisario. Krizi navíc prohloubila pandemie COVID-19, která vedla k rozsáhlé ztrátě příjmů a pracovních míst. Řada místních si tak nemohla dovolit nákup základních potřeb.

Se sporem se pojí také omezování občanských a politických práv v regionu. Úřadu vysokého komisaře OSN pro lidská práva (*Office of the UN High Commissioner for Human Rights*, OHCHR) se již šest let nepodařilo navštívit region, což vedlo k podstatným mezerám v monitorování práv tamních obyvatel. Lidskoprávní organizace Amnesty International soustavně poukazuje na to, že MINURSO je jednou z mála mírových misí OSN, která nemá mandát k monitorování lidských práv. Kvůli restrikcím marockých úřadů je oblast pro zahraniční lidskoprávní organizace téměř nepřístupná.

OHCHR upozornil na znepokojivé aktivity marocké vlády, která omezuje svobodu projevu i svobodu shromažďování a sdružování v Západní Sahaře. Alarmující jsou také zprávy o nepřiměřeném použití síly marockých bezpečnostních sil k rozhánění protestů a provádění domovních razií bez oprávnění. V oblasti dále dochází ke svévolnému zatýkání, zadržování, nezákonnému sledování a zastrašování tamních obyvatel.

Trumpova podpora Maroka

Do vývoje konfliktu zasáhly v loňském roce Spojené státy americké, které pod vedením prezidenta Donalda Trumpa jako první uznaly svrchovanost Rabatu nad celým územím Západní Sahary. Důvodem mělo být obnovení diplomatických styků mezi Marokem a Izraelem. Krok bývalé americké hlavy státu však nenásledoval žádný jiný stát. Administrativa prezidenta Joea Bidena se od postoje republikánského předchůdce zatím nedistancovala.

Německo naopak Trumpův krok na půdě OSN kritizovalo a vyzvalo jej, aby jednal v mezích mezinárodního práva. V reakci na to marocké ministerstvo zahraničních věcí pozastavilo styky s německou vládou kvůli blíže nespecifikovaným nedorozuměním. Odlišný postoj zastává Africká unie, která narozdíl od Spojených států uznává Saharskou demokratickou africkou republiku jako samostatný stát.

Mocenské soupeření Maroka a Alžírska

Stěžejní roli hraje ve sporu také Alžírsko. To již dříve poskytlo azyl lídrům osvobozeneckého hnutí.

Obyvatelé Západní Sahary mluví se zaměstnancem OSN [2]

Navíc v této 43milionové zemi žije více saharských uprchlíků než v části Západní Sahary, kterou osvobozenecká Fronta ovládá. Maroko dlouhodobě podezírá Alžírsko ze zásobování Polisaria zbraněmi. Spor o oblast bohatou na suroviny je považován za ztělesnění dekády trvajícího mocenského soupeření mezi Rabatem a Alžírem o dominanci a vliv v severoafrickém prostoru.

Vztahy obou afrických zemí se od léta tohoto roku zhoršují. Alžířané obvinili Maroko z podpory skupin, které měly úmyslně založit smrtící požáry na alžírském území, při nichž zemřeli civilisté. V reakci na to Alžírsko přerušilo diplomatické styky s Rabatem. Dalším krokem bylo uzavření marockého velvyslanectví v Alžíru.

V listopadu Alžírsko nařklo marocké úřady z účasti na zabití tří Alžířanů, ke kterému došlo na sporném území Západní Sahary. Vedle prohlubující se diplomatické krize se zhoršují i vzájemné ekonomické vztahy. Alžířané se totiž rozhodli uzavřít plynovod, který přes Maroko vede do Evropy.

Zatímco Sahrawi považují válku za jediné řešení současné situace, podle ředitele Columbia Global Centers Youssefa Cherifa je nepravděpodobné, že by země chtěly riskovat přímý konflikt.

Zdroje

Feuer, Sarah. Violence Erupts in Western Sahara. The Washington Institute for Near East Policy. 17. listopad 2020 (https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/violence-erupts-western-sahara).

Latif Dahir, Abdi. Western Sahara Independence Group Ends Truce With Morocco. The New York Times. 14. listopad 2020 (https://www.nytimes.com/2020/11/14/world/middleeast/western-sahara-morocco-polisario.html).

Mundy, Jacob. Western Sahara conflict risks spilling over into the Sahel: how it can be resolved. The Relief Web. 14. říjen 2021 (https://reliefweb.int/report/western-sahara/western-sahara--conflict-risks-spilling-over-sahel-how-it-can-be-resolved).

Souhail, Karam. Why the Fight Over Western Sahara is Heating Up Again. The Washington Post. 8. září 2021 (https://www.washingtonpost.com/business/why-the-fight-over-western-sahara-is-heating-up-again/2021/09/08/4dfba25c-108c-11ec-baca--86b144fc8a2d_story.html).

Štěpánek, Vít. Mezi Alžírskem a Marokem opět přituhuje. Spory budí obavy ve Španělsku, ohrožují dodávky plynu. Lidovky.cz. 11. listopad 2021 (https://www.lidovky.cz/svet/mezi-alzirskem--a-marokem-opet-prituhuje).

UN Security Council. Situation concerning Western Sahara – Report of the Secretary – General (S/2021/843). Reliefweb. int. 10. říjen 2021 (https://reliefweb.int/report/western-sahara/situation-concerning-western-sahara-report-secretary-general-s2021843-enar).

UN Security Council. Security Council Extends Mandate of United Nations Mission in Western Sahara, Adopting Resolution 2602 (2021) by 13 Votes in Favour, 2 Abstentions. United Nations. 29. říjen 2021(https://www.un.org/press/en/2021/sc14681.doc.htm).

Fotografie

[1] Official visit of the Secretray-General, autor: Jean Marc Ferré, UN Geneva, 25. únor 2019, zdroj: Flickr, CC BY-NC-ND 2.0, editace: ořez.

[2] MINURSO Officer Meets Western Sahara Locals, autor: UN Photo/Martine Perret. 17. červen 2010, zdroj: Flickr, CC BY--NC-ND 2.0, editace: ořez.

[3] MINURSO Team on Patrol in Western Sahara, autor: UN Photo/Martine Perret, 18. červen 2010, zdroj: Flickr, CC BY--NC-ND 2.0, editace: ořez.

Tým z MINURSO monitoruje nelegální pohyby [3]

Děti v předních liniích: ozbrojený konflikt v Mosambiku a dětští vojáci tzv. Islámského státu

Michaela Kučerová

V Mosambiku zuří válečný konflikt mezi vládními složkami a povstaleckými skupinami napojenými na tzv. Islámský stát. V rámci konfliktu dochází k unášení místních dětí. Ty jsou vojensky cvičeny a nasazovány do bojových linií bok po boku bojovníků této teroristické organizace.

Život pod vlajkou tzv. Islámského státu

Podle zpráv Dětského fondu OSN (UNICEF) dochází v provincii Cabo Delgado na severu Mosambiku k čím dál častějším únosům dětí místní povstaleckou ozbrojenou skupinou Al-Šabáb (skupina odlišná od stejnojmenné teroristické organizace, která operuje v Somálsku) hlásící se k tzv. Islámskému státu (dále také „ISIS").

Tato skupina se společně s dalšími militantními uskupeními pod záštitou tzv. Islámského státu od roku 2017 pokouší o státní převrat a odklon od současné vládnoucí strany v Mosambiku, Fronta za osvobození Mosambiku (Frelimo), a o založení Islámského státu v Cabo Delgado. V březnu 2021 se boje v této provincii s nejpočetnější muslimskou populací v zemi, která je mimo jiné bohatá na přírodní zdroje a ropu, znovu obnovily (viz Bulletin červen 2021, s. 17).

Zatímco důvodem únosů dívek často bývají pozdější nucené sňatky s jejich únosci, sexuální zneužívání či domácí práce, chlapci jsou unášeni za účelem boje po boku bojovníků Al-Šabáb proti vládním ozbrojeným složkám. Podle svědectví místních se tito unesení chlapci téměř okamžitě dopravují na výcvikové základny. Tam jsou pak společně s ostatními muži podrobeni vojenskému výcviku, indoktrinaci skrze islám a radám, jak napadat a úspěšně si podrobit okolní vesnice.

To potvrzuje i jeden z unesených chlapců, kterému se povedlo uprchnout. *„Řekli nám, že musíme zabíjet a bojovat za svou zem a ochraňovat naše náboženství, které je v Mosambiku pod palbou,"* zmiňuje. Spousta z nich se poté sama začne podílet na přepadávání

Graffiti s dětským vojákem [1]

vesnic, zabíjení místních obyvatel a unášení dětí za účelem připojení do řad Al-Šabáb.

Přístup mezinárodní humanitární pomoci do Cabo Delgado je v současné chvíli značně omezený. I kvůli tomu není přesné množství unesených dětí či dětských vojáků známo. Odhady mluví řádově o stovkách až tisících dětí, kdy nejmladším často bývá i méně než dvanáct let. To dokazují také videa z výcvikových středisek zřízených příslušníky Al-Šabáb, která byla nalezena vládními jednotkami v jedné z opuštěných základen tohoto hnutí. Na videích je patrný výcvik k boji, včetně ovládání střelných zbraní dětmi, které mnohdy nejsou starší šesti let.

Výcvik a využívání dětských vojáků přitom představuje závažné porušení mezinárodního práva. Úmluva o právech dítěte zakazuje přímou účast v bojových akcích komukoliv mladšímu patnácti let.[1] Podle Římského statutu lze takovou činnost považovat za válečný zločin [2] a využívání dětských vojáků také zakazuje mezinárodní humanitární právo.[3]

Pokračující fenomén dětských vojáků

Unášení dětí za účelem boje se však netýká pouze Mosambiku. Podle zprávy OSN se jen za rok

2020 naverbovalo přes 8 500 dětí, a to především v Afghánistánu, Demokratické republice Kongo, Sýrii a Jemenu. Z toho zhruba 2700 dětí padlo v boji. Tato čísla je však nutné brát s rezervou, neboť se jedná pouze o čísla orientační a značně podhodnocená. Ve většině konfliktů je totiž málokdy možné získat přesné informace či odhadnout, kolik dětí působí ve vojenských řadách.

Ne všechny děti se však stávají dětskými vojáky jako oběti únosu. V některých případech se děti rozhodnou přidat do boje dobrovolně s vidinou zisku odměn nabízených ozbrojenými silami nebo skupinami. K bojovníkům se děti mohou přidat také následkem radikalizace nebo pro získání statusu „dospěláka". Výjimkou ale není ani zapojení rodičů do procesu náboru dětských vojáků. Naopak, v mnoha případech jsou to právě rodiče, kdo prodá svého potomka povstaleckým skupinám nebo ozbrojeným silám kvůli chudobě.

Uskupení ISIS je přitom notoricky známé zapojováním dětských vojáků do svých bojů i jejich nasazováním jakožto sebevražedných útočníků v teroristických operacích. Tato organizace a její přidružené hnutí a skupiny nabírají stále větší množství dětských vojáků. Jejich věk se přitom každým rokem snižuje. Podle profesorky komunikačních prostředků a blízkovýchodních studií Mii Bloom, která se problematikou dětí v ozbrojených konfliktech dlouhodobě zabývá, proto není neobvyklé, když bojovníci tzv. Islámského státu využijí sebevražedné útočníky i ve věku šesti let.

Mosambické děti pozorují opravu školy [2]

Dopady války na dětské vojáky

Výcvikem a zapojením do aktivního boje ale problémy spojené s dětskými vojáky nekončí. Tyto děti totiž často čelí dalším komplikacím i mimo přímý boj. Kromě fyzického násilí zažívají dětští vojáci sexuální zneužívání včetně sexuálního otroctví. To se přitom běžně týká nejen dívek, ale i chlapců.

Kvůli svědectví válečných hororů plných smrti a utrpení také mnoho z dětí trpí značnými psychickými problémy jako například posttraumatickou stresovou poruchou (PTSD). Tyto potíže ještě zhoršuje trauma násilného odtržení od rodiny i neustálý pocit nebezpečí a osamělosti. I proto se u mnoha dětských vojáků projevují tendence k závislosti na návykových látkách, které jsou běžně snadno dostupné a hojně používané vůdci ozbrojených skupin jako nástroj ke kontrole těchto dětí. To ale ve většině případů vede k vytvoření začarovaného kruhu, neboť drogová závislost přispívá k dalším psychickým problémům.

Těmto problémům pak čelí nejen aktivní dětští vojáci, ale i ti, kterým se podařilo z této role vymanit. Vzhledem k málo dostupné pomoci pro bývalé dětské vojáky se proto spousta z nich musí vypořádat se svými potížemi samostatně. I kvůli tomu se pravděpodobnost sebevražd v řadách bývalých dětských vojáků zvyšuje až o třetinu.

Mimo zdravotní rizika pak také hrozí, že sami bývalí dětští vojáci se mohou později začít angažovat v náboru dalších dětí a v jejich zapojování do konfliktů. Jako příklad lze uvést případ Dominica Ongwena. Z dětského vojáka v ugandské povstalecké Armádě Božího odporu (LRA) se Ongwen postupem času stal obávaným a mimořádně krutým vojevůdcem a válečným zločincem. V době jeho působení vydával příkazy, které zapříčinily mimo jiné smrt bezpočtu lidí rukama dětských vojáků. Pod vedením Ongwena byla také spousta těchto dětí vystavena sexuálnímu otroctví i nuceným sňatkům s dalšími bojovníky. Za své činy byl Ongwen odsouzen v květnu tohoto roku na 25 let vězení Mezinárodním trestním soudem v Haagu (viz Bulletin červen 2021, s. 8).

S ohledem na množství dětí působících ve válečných konfliktech a na rizika, kterým jsou vystaveny, se OSN společně s dalšími humanitárními a lidskoprávními organizacemi zasazuje o ukončení praxe využívání dětských vojáků ve světě. Toho se snaží dosáhnout prostřednictvím spolupráce členských států OSN v oblasti prevence náboru a využívání dětských vojáků. Do oblastí konfliktu jsou také vysíláni specializovaní pracovníci usilující o demobilizaci a reintegraci dětských vojáků. I přes tyto snahy však počty dětí naverbovaných do vojenských řad nadále stoupají. Budoucnost nabírání dětských vojáků tedy i nadále zůstává spíše nejistá.

Poznámky

[1] Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů taktéž zakazuje nábor a využívání dětí mladších osmnácti let v bojových akcích jak státními ozbrojenými složkami, tak ozbrojenými skupinami odlišnými od ozbrojených sil státu. Mosambik Úmluvu ratifikoval v roce 1994 a tento Opční protokol v roce 2004. Úmluva č. 182 o zákazu a okamžitých opatřeních k odstranění nejhorších forem dětské práce vydaná Mezinárodní organizací práce (ILO) dále označuje nucené nebo povinné najímání dětí k účasti v ozbrojených konfliktech jako nejhorší formu dětské práce a v Doporučení č. 190 vyzývá členské státy ke kriminalizaci tohoto činu. Mosambik je smluvní stranou Úmluvy č. 182 od roku 2003.

[2] Mosambik pouze podepsal Římský statut Mezinárodního trestního soudu, smluvní stranou se tedy dosud nestal.

[3] V rámci mezinárodního humanitárního práva se využívání dětských vojáků zakazuje čtvrtou Ženevskou úmluvou a prvním Dodatkovým protokolem Ženevských úmluv ve spojitosti s mezinárodním konfliktem. Druhý dodatkový protokol zakazuje využívání dětských vojáků v konfliktech nemajících mezinárodní povahu. Mezinárodní humanitární právo obyčejové pak dále zakazuje využívání dětských vojáků v obou těchto typech konfliktu.

Zdroje

Bloom, Mia. 2018. „Child Soldiers in Armed Conflict." In: The IISS Armed Conflict Survey 2018. Ed. The International Institute of Strategic Studies. Abingdon: Routledge, 36-50.

D'Alessandra, Federica. 2014. „The Psychological Consequences of Becoming a Child Soldiers: Post-Traumatic Stress Disorder, Major Depression, and Other Forms of Impairment." (https://carrcenter.hks.harvard.edu/files/cchr/files/dalessandra_pshychol_cons_of_childsoldiers.pdf).

Human Rights Watch. Mozambique: ISIS-linked Group Using Child Soldiers. Human Rights Watch. 29. září 2021 (https://www.hrw.org/news/2021/09/29/mozambique-isis-linked-group-using-child-soldiers).

International Crisis Group. 2021. Stemming the Insurrection in Mozambique's Cabo Delgado. Brusel: International Crisis Group (https://www.crisisgroup.org/africa/southern-africa/mozambique/303-stemming-insurrection-mozambiques-cabo-delgado).

Menkhaus, Ken. 2014. „Al-Shabaab and Social Media: A Double-Edged Sword." The Brown Journal of World Affairs 20, č. 2, 309–27.

OSN. Child Recruitment and Use. Office of the Special Representative of the Secretary-General for Children and Armed Conflict. (https://childrenandarmedconflict.un.org/six-grave-violations/child-soldiers/).

OSN. Ending the Use of Child Soldiers. Office of the Special Representative of the Secretary-General for Children and Armed Conflict. 12. února 2017 (https://childrenandarmedconflict.un.org/2017/02/ending-the-use-of-child-soldiers/).

Rada bezpečnosti OSN. 2021. Children and Armed Conflict: Report of the Secretary-General (A/75/873–S/2021/437). OSN (https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/S_2021_437_E.pdf).

Rada bezpečnosti OSN. 2007. Report of the Secretary-General on Children and Armed Conflict in the Democratic Republic of the Congo (S/2007/391). OSN (https://watchlist.org/wp-content/uploads/SG-report-DRC-2007.pdf).

Schlein, Lisa. UNICEF: Mozambique Insurgents Recruiting Children to Fight in Cabo Delgado. Voice of America (VOA) News. 5. října 2021 (https://www.voanews.com/a/unicef-mozambique-insurgents-recruiting-children-to-fight-in-cabo-delgado-/6258648.html).

UN News. Children 'Indoctrinated' to Fight for Insurgents in Mozambique: UNICEF. 5. října 2021 (https://news.un.org/en/story/2021/10/1102202)

UN News. Former LRA Leader, Ex-Child Soldier, Sentenced to 25 Years in Prison. 6. května 2021 (https://news.un.org/en/story/2021/05/1091472).

War Child. Why Do Children Become Child Soldiers? War Child. 25. května 2018 (https://www.warchild.org.uk/whats-happening/features/why-do-children-become-child-soldiers-armed-groups).

Fotografie

[1] Child soldiers, autor: Slava, 10. dubna 2009, zdroj: Flickr, CC BY 2.0, editace: ořez.

[2] Marine Engineers Repair School, Provide Facility for Mozambican Youth, autor: US Africa Command, 3. srpna 2010, zdroj: Flickr, CC BY-NC-SA 2.0, editace: ořez.

[3] Bridge over Rio Lurio EN1 road (3911465523), autor: F Mira from Lisbon, Portugal, 4. srpna 2009, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 2.0, editace: ořez.

Most do Cabo Delgado [3]

Aktuality mezinárodní sekce: listopad

Arame Diopová

Ne Gulagu: mučení v ruských věznicích

Nevládní organizace Gulagu.net (česky „Ne Gulagu") na svých webových stránkách zveřejnila videa dokládající brutální mučení stovky vězňů v ruských věznicích. Ti jsou na záznamech biti, znásilňováni a podrobováni dalším formám mučení a ponižování. Jedno z prvních zveřejněných videí bylo pořízeno ve vězeňské nemocnici v ruském Saratově.

Organizaci Gulagu.net záznamy poskytl bývalý vězeň Sergej Saveljev, který ve vězení v saratovské oblasti do letošního února vykonával devítiletý trest. Jelikož se Saveljev živil jako programátor, byl vedením věznice najat na práce se správou elektronických dokumentů. Měl tak přístup k videoarchivu, který obsahoval i záznamy mučení vězňů. Ty se Saveljevovi podařilo tajně stáhnout a po svém propuštění zveřejnit. Následně Saveljev utekl do Francie, kde požádal v říjnu o azyl. Nedlouho poté byl na něj vydán zatykač. Přestože je Saveljev uveden na seznamu hledaných osob zveřejněném na webových stránkách ruského ministerstva vnitra, konkrétní důvod pro jeho zatčení není znám.

Ve Francii momentálně žije také zakladatel Gulagu.net Vladimir Osečkin, který z Ruska utekl v roce 2015. Projekt Gulagu.net pomáhá vyšetřovat, objasňovat a předkládat fakta ve veřejném prostoru. Usiluje o vyšetřování a trestání mučení, nelidského zacházení a porušování práv v ruských věznicích a pomáhá vězňům hájit svá práva. Od zveřejnění videí čelí organizace kybernetickým útokům, jejichž cílem je znepřístupnit stránky uživatelům. Podle Osečkina za útoky stojí ruské úřady.

Obsah záznamů se stal dalším šokujícím důkazem svědčícím o nelidském zacházení s vězni a svévoli dozorců v ruských věznicích. Porušování základních lidských práv v těchto zařízeních je problémem, na který dlouhodobě poukazují lidskoprávní organizace včetně Amnesty International či Human Rights Watch. Nově zveřejněná videa dokládají stále trvající korupci a především nezákonné praktiky v ruském vězeňství.

Protest hnutí Pátky pro budoucnost v Miláně [1]

Soud v Myanmaru propustil amerického novináře odsouzeného k 11 letům

Americký novinář Danny Fenster byl myanmarským vojenským soudem odsouzen za porušení vízových pravidel, podněcování a šíření nepravdivých informací a spolupráci s nezákonnými organizacemi. Jen několik dní po oznámení rozsudku byl Fenster propuštěn z „humanitárních důvodů". Jeho osvobození měla napomoci jednání mezi myanmarskou vládnoucí juntou a bývalým americkým velvyslancem při OSN Billem Richardsonem.

Fenster pracoval pro zpravodajský server Myanmar Now, který byl kvůli kritice únorového vojenského převratu zařazen mezi zakázaná média. Fenster však již v srpnu 2020 rezignoval na svou pracovní pozici a začal pracovat pro nezávislou mediální společnost Frontier Myanmar. V květnu 2021 byl Fenster zatčen na mezinárodním letišti v Rangúnu při odletu ze země. Kromě něj byly zatčeny desítky dalších novinářů. Část z nich se stále nachází ve vazbě, přičemž přibližně polovina byla odsouzena. Zatčeni a následně propuštěni byli například polský novinář Robert Bociaga či japonský žurnalista Yuki Kitazumi.

Myanmarská vojenská junta se soustavně snaží potlačovat činnost nezávislých médií, aby znemožnila šíření informací o aktuálním dění na Myanmaru. K tomu také využívá internetové výpadky. Jednání myanmarské junty odsoudila například organizace Human Rights Watch. Dle zástupce ředitele Human Rights Watch pro Asii Phila Robertsona mělo věznění Fenstera sloužit jako varování USA a médiím. Junta v souvislosti s únorovým vojenským převratem usmrtila více než 1200 lidí, přes 10 tisíc bylo zatčeno a na necelé 2 tisíce osob je vydán příkaz k zatčení.

Soud v Myanmaru také nedávno odsoudil bývalou myanmarskou vůdkyni Aun Schan Su Ťij, která byla během převratu zadržena spolu s prezidentem Win Myinem vojenskou juntou (viz Bulletin březen 2021, s. 29). Soud ji shledal vinnou z podněcování násilí a porušování protikoronavirových opatření. Aun Schan Su Ťij byla odsouzena ke dvěma letům vězení, stále však čelí dalším obviněním, za která jí hrozí až doživotí. Dle lidskoprávních organizací je rozsudek politicky motivovaný, kriticky se k němu vyjádřila například Velká Británie, USA či Evropská unie.

Říjnové parlamentní volby v Iráku: podaří se sestavit většinovou koalici?

V říjnu 2021 se v Iráku konaly předčasné parlamentní volby, které rozhodly o rozložení křesel 329 členů poslanecké sněmovny. Jednalo se o první parlamentní volby od vypuknutí masových protestů v roce 2019 (viz Bulletin prosince 2019, s. 36), které proběhly jako odpor vůči stávající politické elitě, korupci a vysoké nezaměstnanosti. Protesty byly tehdy krvavě potlačeny ozbrojenými skupinami napojenými na některé politické strany podporované Íránem. Oproti předešlým volbám tyto strany zaznamenaly značný pokles zisku hlasů.

Poprvé se volilo na základě nového volebního zákona schváleného v roce 2020. Irák zavedl systém jednoho nepřenosného hlasu. Volič disponuje jedním hlasem, který může odevzdat pouze jednomu kandidátovi napříč vícemandátovými obvody. Ve volbách zvítězila strana populistického sadristického hnutí šíitského duchovního Muktady Sadra, která získala 73 mandátů. Strana chce bojovat proti korupci a prosazovat silnou nacionalistickou vládu. Charakterizuje ji také snaha o zbavení se vlivu cizích vlád v zemi.

Druhý nejvyšší počet křesel získala sunnitská koalice v čele s předsedou iráckého parlamentu Muhammadem Halbúsím, která obsadí 37 mandátů. Tato progresivní koalice má za cíl směřovat k modernímu státu. Na 33 mandátů dosáhla koalice Právní stát napojená na Írán vedená Núrím Málikím. Blok zahrnuje šíitskou islamistickou stranu Dawa lídra Málikího, šíitské kurdy, ale i některé kmenové vůdce sunnitů. Málikího koalice pak prosazuje nacionalistické principy vedení státu.

Irácká vláda se řadí mezi ty s nejvyšší mírou korupce. Přijetí nového volebního zákona a uskutečnění voleb o šest měsíců dříve před původním termínem představují téměř jediný viditelný výsledek dřívějších protestů nespokojeného obyvatelstva. Volební účast však byla nízká. Klesla na nejnižší hodnotu od roku 2003 a to na pouhých 44 %. Tato skutečnost může svědčit o vysoké nedůvěře voličů v politické autority.

Vzhledem k velkému počtu stran, které se dostaly do parlamentu, čeká vítěze složité vyjednávání. Politické strany loajální Íránu nejspíše značně ztíží vytvoření vládní koalice. Situaci neulehčí ani etnická a jazyková diverzita politických stran. Často totiž dochází k ideologickým střetům mezi sunnity, šíity a Kurdy. Úkol zajistit novou vládu, v tak nejistém prostředí, stojí hlavně před vítěznou stranou Muktada Sadrího.

(Ne)úspěch COP26 ve skotském Glasgow

Od 31. října do 12. listopadu probíhala 26. konference OSN o změně klimatu, jejíž konání bylo o rok odloženo z důvodu pandemie COVID-19. Ve skotském Glasgow se sešlo a jednalo 197 smluvních stran Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu (UNFCCC). Cílem účastníků bylo dosažení dohody o dalším postupu v boji s klimatickými změnami. Jednání se týkala zejména čtyř zásadních cílů: 1. dosažení uhlíkové neutrality; 2. udržení globálního oteplování pod 1,5 °C; 3. pomoci rozvojovým zemím ve výši 100 mld. USD ročně; 4. dokončení pravidel plnění závazků z Pařížské dohody.

Závěrečná dohoda v podobě Klimatického paktu z Glasgow je mnohými považována za úspěch. Dohoda apeluje na země, aby urychlily snižování emisí a uspíšily postupné vyřazování neefektivních dotací na fosilní paliva. Dohoda potvrdila cíl udržet globální oteplování pod hranicí 2 °C ve srovnání

s úrovní před průmyslovou revolucí, ideálně pak pod 1,5 °C. Během konference bylo také uzavřeno několik dílčích dohod. Přes 100 zemí se například shodlo na snížení úbytku lesů či emisí metanu o 30 % do roku 2030.

Výsledky konference jsou však rovněž kritizovány. Problematickým se stalo například navýšení finančních prostředků rozvojovým zemím, které již nyní musí čelit následkům změn klimatu. Rozvinuté státy na základě dohody z Kodaně z roku 2009 měly rozvojovým zemím do roku 2020 poskytnout až 100 miliard USD ročně. Tohoto závazku se však zatím nepodařilo dosáhnout. Dohoda přijatá v Glasgow vyzývá k naplnění tohoto cíle do roku 2025.

Další třecí plochou se stala změna znění jednotlivých návrhů. Původně se totiž jednalo o postupném omezování vedoucímu k úplnému ukončení spalování uhlí. Ve finální verzi se ovšem hovoří pouze o „odklonu" a postupném snižování používání uhlí. O přeformulování textu usilovaly zejména Čína a Indie. *„Změnili slovo, ale nemohou změnit signál vycházející z této konference, že éra uhlí je u konce"* řekla Jennifer Morgan, ředitelka společnosti Greenpeace.

Zdroje

AAPP. Daily Briefing in Relation to the Military Coup. 25. listopadu 2021

(https://aappb.org/?p=18901).

AFP. Russia Drops Case Against Prison Torture Whistleblower. The Moscow Times 10. listopadu 2021 (https://www.themoscowtimes.com/2021/11/10/russia-drops-case-against-prison-torture-whistleblower-a75526).

Amnesty International. Myanmar: US journalist Danny Fenster sentenced to 11 years in prison. 12. listopadu 2021

(https://www.amnesty.org/en/latest/news/2021/11/myanmar-us-journalist-danny-fenster-sentenced-to-11-years-in-prison/).

Amnesty International. Vykonat (,) nemožné (,) prominout. Mučení v Rusku. O mýtech a realitě mučení ve vazbách a vězeních v Rusku. 3. září 2018

(https://www.amnesty.cz/blog/4313/vykonat-nemozne-prominout-muceni-v-rusku).

BBC. Aung San Suu Kyi: Myanmar court sentences ousted leader in widely criticised trial.6. prosince 2021

(https://www.bbc.com/news/world-asia-59544484).

BBC. Iraqis vote in first parliamentary election since 2019 mass protests.10. října 2021

(https://www.bbc.com/news/world-middle-east-58826391).

Blanchard, M. Christopher. . Iraq's October 2021 Election. Congressional Research Service. 18. října 2021 (https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IN/IN11769).

DW. Iraq: Sadrists lead in parliamentary election. 11. října 2021

(https://www.dw.com/en/iraq-sadrists-lead-in-parliamentary-election/a-59463066).

ER a REU. Konference OSN o změně klimatu (COP 26), summit světových lídrů, Glasgow, Spojené království.1. listopadu 2021

(https://www.consilium.europa.eu/cs/meetings/international-summit/2021/11/01/).

Euronews with AP. Muqtada al-Sadr set to win Iraq's parliamentary vote. Euronews (12. října 2021 (https://www.euronews.com/2021/10/12/muqtada-al-sadr-set-to-win-iraq-s-parliamentary-vote).

Greenpeace International. COP26 ends in Glasgow.13. listopadu 2021

(https://www.greenpeace.org/international/press-release/50751/cop26-ends-in-glasgow-greenpeace-response/).

Gulagu.net. Torture in Russia. 2021(https://gulagu-net.ru/Torture_in_Russia).

Moe, Maung a Ratcliffe, Rebecca. Myanmar junta jails US journalist Danny Fenster for 11 years. The Guardian. 12. listopadu 2021

(https://www.theguardian.com/world/2021/nov/12/myanmar-junta-jails-us-journalist-danny-fenster-for-11-years).

Price, Ned. Press Statement on Danny Fenster's Sentencing. U.S. Department of State. 12. listopadu 2021 (https://www.state.gov/on-danny-fensters-sentencing/).

Reuters. FACTBOX-What's in the Glasgow Climate Pact?. 16. listopadu 2021 (https://www.reuters.com/business/cop/factbox-whats-glasgow-climate-pact-2021-11-13/).

Reuters. U.S. journalist jailed for 11 years in army-ruled Myanmar. 12. listopadu 2021

(https://www.reuters.com/business/media-telecom/us-journalist-fenster-sentenced-11-years-jail-myanmar-lawyer-2021-11-12/).

Roth, Andrew. 'I was always scared': inmate who exposed systemic Russian prisoner abuse. The Guardian.8. listopadu 2021 (https://www.theguardian.com/world/2021/nov/08/i-was-always-scared-inmate-who-exposed-systemic-russian-prisoner-abuse).

UN Climate Change Conference. COP26 Outcomes. 12. listopadu 2021 (https://ukcop26.org/the-conference/cop26-outcomes/).

Fotografie

[1] Blah blah blah sign - Fridays for Future pre-COP26 Milano, Lombardy, Italy - 2021-10-01, autor: Mænsard vokser, 1. října 2021, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0, editace: ořez.

[2] Alberto Fernández at COP26 02, autor: Esteban Collazo, Casa Rosada (Argentina Presidency of the Nation), 2. listopadu 2021, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY 2.5 AR, editace: ořez.

Argentinský prezident Alberto Fernández na COP26 [2]

4) Česká republika a lidská práva

Vedoucí sekce: Lucie Nechvátalová a Pavel Doubek

Jak pokračuje vyšetřování případu Vahidulláha Chána, který byl údajně v Afghánistánu mučen českými vojáky?

Dominika Šudová

Vahidulláh Chán, afghánský voják, který byl českými a americkými speciálními jednotkami vyslýchán kvůli spáchání trestného činu, zemřel toho dne na následky zranění, které pravděpodobně utrpěl při výslechu. Média spekulují o tom, že byl podroben mučení i ze strany českých speciálních jednotek. Čtyři čeští vojáci jsou ale vyšetřováni ze spáchání jiných trestných činů.

Dne 22. října 2018 v západní části Afghánistánu v provincii Herat na základně Shindand zemřel jeden z předních českých psovodů Tomáš Procházka. Zahynul po střelbě vojáka v afghánské uniformě. Jeho příběh byl popsán v dřívějším vydání Bulletinu (viz Bulletin říjen 2021, s. 8). Spolu s ním byli zraněni další dva čeští vojáci. Českým vojenským jednotkám se rychle podařilo dopadnout pachatele, kterým byl příslušník afghánských ozbrojených sil Vahidulláh Chán.

Dle týdeníku Respekt byl Chán po svém dopadení podroben výslechu ze strany afghánských, českých a amerických jednotek. Po výslechu afghánskými jednotkami byl ve zdravém stavu, bez pohmožděnin, předán k výslechu českému vojenskému elitnímu útvaru - 601. skupině speciálních sil. Následně si Chána převzala americká vojenská jednotka, která ho předala téhož dne okolo půlnoci Afgháncům. V té době byl Chán již v bezvědomí. Po šesti hodinách zahynul na následky „zranění neslučitelnými se životem“.[1]

Reakce české strany nebyla adekvátní

Ihned po události na základně Shindand vyšetřoval celou událost právník speciálních operačních sil české armády, který vyšetřování ukončil osm dní po Chánově smrti. Po tomto prověření situace se česká strana na pět měsíců odmlčela. Dne 17. května 2019 započalo vyšetřování českými policejními orgány.

Lubomír Metnar ministr obrany ČR odmítá vinu českých vojáků na smrti V. Ch. [1]

To vyústilo ve vznesení obvinění na čtyři české vojáky elitní 601. skupiny, které bylo údajně nedostatečné, nepřezkoumatelné a neobsahovalo ani náležitosti stanovené trestním řádem, a tudíž bylo usnesením zastaveno a vráceno k dalšímu prověřování.

V současnosti probíhá vyšetřování

Dle informací, které nám poskytlo Krajské státní zastupitelství v Brně ke dni 20. října 2021 na základě žádosti o informace, vyplývá, že věc je ve fázi vyšetřování. Obvinění jsou stále čtyři vojáci, přičemž dva z nich jsou vyšetřováni z trestných činů vydírání za použití násilí a neuposlechnutí rozkazu a dva za neposkytnutí pomoci a porušení pravidel strážní služby. Obžaloba nebyla podána.

Média hovoří o mučení, vojáci jsou vyšetřováni z jiných trestných činů

Informace, které poskytla média, především časopis Respekt, iRozhlas a mimo jiné i článek z roku 2018 vydaný The New York Times, naznačují, že mohlo dojít ze strany českých i amerických jednotek k mučení Chána s následkem smrti.

Nutno podotknout, že nejsou zveřejněny žádné bližší informace, které by jasně popisovaly, z jakého důvodu jsou čtyři čeští vojáci vyšetřováni pro trestné činy neposkytnutí pomoci, porušení pravidel strážní služby, vydírání za použití násilí a neuposlechnutí rozkazu, nikoliv pro trestný čin mučení a jiné nelidské a kruté zacházení.[4] Podstatné je, že kvalifikace trestného činu má zásadní dopad na další vývoj v této kauze.

Právo nebýt mučen a jeho úprava v právním řádu České republiky

Právo nebýt mučen ani podroben jinému krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu zakotvuje Listina základních práv a svobod v čl. 7 odst. 2 , jako trestný čin je upraven v § 149 trestního zákoníku, a uvedený zákaz je rovněž definován v několika mezinárodních smlouvách, které Česká republika ratifikovala. Jednou z nich je Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (dále jen „Úmluva“), která pro Československo vstoupila v platnost v roce 1988.

Přistoupením k Úmluvě se Československo a následně Česká republika zavázala k tomu, že bude řádně kriminalizovat mučení a efektivně, rychle, nezávisle a důkladně provádět vyšetřování. Realita je však jiná. Česká republika je Výborem OSN proti mučení opakovaně kritizována za nenaplňování tohoto závazku.

Problematika postihu mučení a jiného špatného zacházení

Problém postihu mučení a jiného špatného zacházení spočívá mj. v tom, že přestože trestní zákoník zná trestný čin mučení či jiného špatného zacházení, ten není podle odborníků vymezen plně v souladu s Úmluvou. Může tak docházet k tomu, že trestný čin mučení není v praxi aplikován a namísto toho jsou podezřelí stíháni podle jiných ustanovení trestního zákoníku.

I to může být jedním z důvodů, proč Výbor OSN proti mučení *„vyslovil znepokojení nad tím, že existuje ustálená praxe soudů kategorizovat jednání veřejných činitelů naplňující znaky trestného činu mučení jako jiný, méně závažný trestný čin“*.[2]

Maroš Matiaško v knize Zločin mučení a lidská práva uvádí, že: *„Otázka adekvátnosti sankce souvisí i s tím, že jednání, které by mělo být označeno jako mučení, a tak i stíháno a pachatelé přiměřeně potrestáni, bývá řešeno v rámci jiných skutkových podstat, které jsou méně závažné.“*[3]

Následky trestního stíhání za méně závažný trestný čin

Vyšetřování usmrcení osmnáctiletého afghánského vojáka tedy může být jedním z případů, kdy jsou podezřelí pachatelé stíháni pro jiný (méně závažný) trestný čin, než ten, kterého se ve skutečnosti dopustili.

Na případ mučení V. Ch. dohlíží Krajské státní zastupitelství v Brně [2]

Je též třeba zdůraznit, že následky, které jsou spojeny s trestnými činy, pro které jsou vojáci vyšetřováni, mají v průměru nižší sazbu trestu odnětí svobody. Daná kvalifikace trestného činu může mít dopad i pro pozůstalé po V. Chánovi, kteří se nemusí dočkat odškodnění. V neposlední řadě se kvalifikace trestného činu projevuje i v případech promlčecích lhůt, které se liší podle závažnosti trestného činu (trestný čin mučení má být přitom nepromlčitelný).

Záhadné okolnosti celého případu

K usmrcení V. Chána došlo za velice záhadných okolností, které se dosud nepodařilo objasnit.

Vzhledem k tomu, že je vyšetřování neveřejné, nejsou spekulace o jeho výsledku na místě. Můžeme jen doufat, že jak samotné vyšetřování, tak i trestní postih pachatelů bude plně respektovat právo, tedy mj. i principy Úmluvy a že se brzy dozvíme o záhadné smrti Vahidulláha Chána pravdu.

Poznámky

[1] Kundra, Ondřej. Spurný, Jaroslav. Kdo umučil V. Ch. Respekt. 16. 2. 2020. (https://www.respekt.cz/tydenik/2020/8/kdo-umucil-vezne-v-ch)

[2] Matiaško, Maroš. 2020. Zločin mučení a lidská práva. Praha: Wolters Kluwer ČR. str. 199-200.

[3] Tamtéž.

[4] Ustanovení § 149 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Zdroje

Dva čeští vojáci čelí stíhání kvůli smrti Afghánce. Úřady k věcmlčí. ČT24. 21. 6. 2021 (https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3330100-dva-cesti-vojaci-celi-stihani-kvuli-smrti-afghance-urady-k-veci-mlci).

Danda, Oldřich. Vojenská policie šetří údajné umučení afghánského vojáka. Novinky.cz. 25. 7. 2019 (https://www.novinky.cz/domaci/clanek/vojenska-policie-setri-udajne-umuceni-afghanskeho-vojaka-40291012).

Guryčová, Kristýna. Kvůli smrti afghánského vojáka stíhá policie čtyři lidi. Viní je z neoznámení trestného činu. iRozhlas. 25. 7. 2019 (https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/afghanistan-cesti-vojaci-vojenska-policie-vysetrovani_1907251430_kno).

Kundra, Ondřej. Spurný, Jaroslav. Kdo umučil V. Ch. Respekt. 16. 2. 2020 (https://www.respekt.cz/tydenik/2020/8/kdo-umucil-vezne-v-ch).

Matiaško, Maroš. 2020. Zločin mučení a lidská práva. Praha: Wolters Kluwer ČR.

Spurný, Jaroslav. Vyšetřování, kdo zabil Vahidulláha Chána. Respekt. 11. 8. 2019 (https://www.respekt.cz/tydenik/2019/33/vysetrovani-kdo-zabil-vahidullaha-chana).

Thomas Gibbons-Neff, Mujib Mashal. U.S. and Czech Troops Investigated for Death of Afghan Prisoner. The New York Times. 26. 11. 2018 (https://www.nytimes.com/2018/11/26/us/politics/czech-soldiers-american-military-afghanistan.html).

Výbor OSN proti mučení, Závěrečná doporučení adresovaná ČR k druhé, třetí, čtvrté, páté a šesté periodické zprávě (https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Countries.aspx?CountryCode=CZE&Lang=EN).

Hrbáček, Jan. Zrušené obvinění čtyř důstojníků kvůli úmrtí v Afghánistánu bylo za hranou zákona a zřejmě i za Ústavou zaručenými právy, říká obhájce vojáků. Ekonomický deník. 23.12.2019 (https://ekonomickydenik.cz/zrusene-obvineni-ctyr-dustojniku-kvuli-umrti-afghanistanu-bylo-za-hranou-zakona-i-ustavou-zarucenych-prav-tvrdi-obhajce/).

Fotografie

[1] Lubomír Metnar ministr obrany ČR odmítá vinu českých vojáků na smrti V. Ch. Metnar and Radev (cropped), autor: EU2018BG Bulgarian Presidency, 25. leden 2018, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY 2.0, editace: ořez.

[2] Brno Krajské státní zastupitelství (1), autor: Reise Reise, 29. květen 2019, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0, editace: ořez.

[3] Afghan Soldiers, autor: Spc. Blair Neelands, ResoluteSupportMedia, 25. duben 2010, zdroj: Flickr, CC BY 2.0, editace: ořez.

Afghánští vojáci ve výcviku [3]

Článek 66 Ústavy: nástroj ochrany úřadu prezidenta, nebo prostředek k odstranění politického oponenta?

Kateřina Ochodková

V souvislosti s nepříznivým zdravotním stavem prezidenta Miloše Zemana se centrem pozornosti stal čl. 66 Ústavy. K jeho aktivaci zatím nedošlo, debaty uplynulých týdnů nastínily, jak by mohlo odebrání pravomocí prezidentovi vypadat.

Miloš Zeman byl hospitalizován bezprostředně po sněmovních volbách. Šlo přitom již o jeho druhý pobyt v pražské Ústřední vojenské nemocnici (ÚVN). Zatímco v půlce září v ní byl zhruba týden, po volbách strávil téměř měsíc na tamní jednotce intenzivní péče.

Kvůli nedostatečným informacím o Zemanově zdravotním stavu si v půlce října Senát prostřednictvím předsedy Miloše Vystrčila vyžádal od ÚVN zprávu ohledně jeho schopnosti vykonávat úřad. Následně senátní komise pro Ústavu konstatovala, že jsou naplněny předpoklady pro aktivaci čl. 66 Ústavy České republiky.

Miloš Zeman [1]

Aktivace čl. 66 Ústavy: předpoklady a důsledky

Článek upravuje výkon pravomocí hlavy státu jinými ústavními činiteli, mimo jiné v případě, že prezident není ze závažných důvodů způsobilý svůj úřad vykonávat a shodnou-li se na tom obě komory Parlamentu.

Ústava nicméně pojem závažných důvodů nespecifikuje a článek nebyl z tohoto důvodu nikdy použit. Doktrína jako příklady těchto závažných důvodů uvádí především zdravotní důvody, např. vážnou nemoc či operaci, jako méně očekávatelné důvody pak uvádí únos, zajetí panovníka cizí armádou, nezvěstnost či dlouhodobý pobyt v zahraničí.

Klíčová je povaha závažných důvodů. Cílem čl. 66 je ochrana výkonu úřadu prezidenta republiky zajištěním nepřetržitého výkonu některých státních funkcí. Závažné důvody nezpůsobilosti výkonu úřadu tak musí představovat objektivně danou překážku. Zároveň musí být vztaženy k výkonu úřadu prezidenta jako celku, nikoliv jen k dílčím funkcím.

Prezident se může proti postupu Parlamentu bránit

Procesní obranu prezidenta představuje jeho oprávnění navrhnout Ústavnímu soudu, aby usnesení zrušil. Návrh může podat ve lhůtě 10 dnů od přijetí usnesení komor Parlamentu, že již nemůže svůj úřad vykonávat. Ústavní soud by pak musel do pěti dní od doručení návrhu nařídit ústní jednání a ve lhůtě 15 dní od jeho doručení o návrhu rozhodnout. Takové řízení by tak bylo limitováno poměrně krátkými lhůtami.

Ústavní soud by posuzoval, zda v době přijetí usnesení komor Parlamentu existovaly ony závažné důvody nezpůsobilosti vykonávat úřad prezidenta, popřípadě do kdy trvaly. V případě vyhovění návrhu prezidenta by však úkony činěné namísto něj nepozbývaly platnosti.

Senátoři řešili aplikaci čl. 66 již dříve

Komise pro Ústavu se čl. 66 zabývala již na schůzích v červnu a červenci letošního roku v souvislosti se zprávou bezpečnostního výboru.[1] Především v souvislosti s tzv. vrbětickou kauzou byl totiž výbor politickým vedením Senátu pověřen vypracovat analýzu Zemanova jednání v úřadu prezidenta.

Na základě zprávy výbor doporučil Senátu přijmout usnesení podle čl. 66 konstatující neschopnost Zemana vykonávat úřad prezidenta.[2] Členové senátní komise pro Ústavu a ústavně-právního výboru však nepovažovali, a to i na základě proběhnuvší dvoukolové ankety mezi ústavními experty, závěry analýzy za dostačující.

S výjimkou zpravodaje analýzy senátora Pavla Fischera totiž senátoři poukazovali především na nutnost vnímat čl. 66 jako nástroj k ochraně úřadu prezidenta, nikoliv jako prostředek k uplatnění Zemanovy politické odpovědnosti. Tím je podle nich institut ústavní žaloby podle čl. 65 Ústavy.

Senátorka Miroslava Němcová k tomuto uvedla: *„Ve chvíli, kdy mám posuzovat, zda institut prezidenta má být zasažen rozhodnutím o odebrání těch pravomocí, si musím odmyslet, že tam sedí Miloš Zeman, že nesouhlasím s jeho kroky, nesouhlasím s jeho názory. A musím zvažovat to, jestli je naplněn požadavek článku 66 Ústavy, který říká, že prezident není, byť dočasně, schopen vykonávat svoji funkci. Tam není řečeno, jestli ji vykonává dobře, špatně, mizerně, na hraně Ústavy. Tam je řečeno, že není schopen vykonávat svou funkci.“*[3]

Konec debat o čl. 66?

V listopadu se Zemanův stav zlepšil a v ÚVN byl přeložen na standardní oddělení. To zohlednila i senátní komise pro Ústavu. Podle ní by nebylo nutné situaci dále řešit, pokud by Zeman byl schopen výkonu alespoň významných pravomocí.[4] Na konci listopadu byl Zeman převezen z ÚVN do Lán, kde později jmenoval Petra Fialu předsedou vlády a započal hovory s kandidáty na ministry. V polovině prosince pak vládu Petra Fialy jmenoval.

S ohledem na vývoj událostí se tak zdá, že debaty o čl. 66 jsou pro tuto chvíli ukončeny. Nelze vyloučit, že v budoucnu opět nedojde ke zhoršení Zemanova zdravotního stavu a politici nezačnou o jeho aktivaci opět uvažovat. Podzimní debata o čl. 66 tak byla užitečná alespoň k připomenutí, že je rozdíl mezi tím, když prezident své pravomoci vykonávat nemůže a tím, když prezident své pravomoci vykonávat nechce.

Poznámky

[1] Analýza jednání a činů Miloše Zemana v úřadu prezidenta republiky: Vrbětice a dopady na bezpečnost ČR. Pavel Fischer. 2. 6. 2021. (https://www.pavelfischer.cz/wp-content/uploads/2021/06/Fischer_66_zpravodajska_zprava.pdf)

[2] 66. usnesení Výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost. Senát. 2. 6. 2021. (https://www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/99622/83635)

[3] Rozsypal, Michael. Němcová: Zbavení pravomocí prezidenta? Musíme být ve střehu. Zeman rozvrátil stát. Aktuálně.cz. 10. 11. 2021 (https://video.aktualne.cz/dvtv/nemcova-zbaveni-pravomoci-prezidenta-musime-byt-ve-strehu-ze/r~4a6d177641a411ec98380cc47ab5f122/)

[4] 11. usnesení Stálé komise Senátu pro Ústavu ČR a parlamentní procedury. Senát. 9. 11. 2021. (https://www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/101562/85228)

Zdroje

Filip, Jan. Čl. 66 [Zastupování prezidenta]. In: Bahýľová, Lenka; Filip, Jan; Molek, Pavel; Podhrázký, Milan; Suchánek, Radovan; Šimíček, Vojtěch; Vyhnánek, Ladislav. Ústava České republiky. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 658-674.

Fischer, Pavel. Ústava předpokládá, že prezident jako každá instituce podléhá kontrole. Senát, 2021, č. 3, s. 17. (https://www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/100895/84660)

Kysela, Jan. První pokus o iniciaci řízení podle čl. 66 Ústavy. Legislativní příloha odborného časopisu Správní právo, roč. 13, s. 103-104.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

10. usnesení Stálé komise Senátu pro Ústavu ČR a parlamentní procedury. Senát. 19. 10. 2021. (https://www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/101269/84978)

Fotografie

[1] Zeman M 1, autor: David Sedlecký, 5. květen 2013, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0, editace: ořez.

[2] Senat 2833, autor: Krokodyl, 4. říjen 2011, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 3.0, editace: ořez.

Čl. 66 projednávala senátní komise pro Ústavu [2]

Spor o Turów: Stáhne ČR žalobu proti Polsku?

Veronika Nováková

Mimosoudní vyjednávání mezi ČR a Polskem o těžbě v dole Turów pokračuje. Konečné rozhodnutí o podané žalobě od SDEU zatím nezaznělo. Ústřední téma česko-polského vyjednávání tvoří především znění dohody, která by mohla být důvodem úplného konce soudního sporu. Poskytne však možná dohoda dostatečnou ochranu českým občanům?

Povolení k těžbě v dole Turów skončilo Polsku v dubnu 2020, ale Polsko chce v těžbě pokračovat až do roku 2044. Vedle toho však aktivně neřeší negativní dopady těžby jako ubývání spodní vody, pokles terénu, zvýšený hluk a prašnost zasahující i do českého pohraničí. ČR proto po neúspěšném vyjednávání s Polskem přistoupila v zájmu ochrany životního prostředí a práv svých občanů k nejkrajnějšímu prostředku. Podala v únoru na Polsko žalobu k SDEU pro porušování evropských směrnic a Smlouvy o fungování EU. Součástí žaloby byl i návrh na vydání předběžného opatření, které by těžbu v dole Turów pozastavilo do doby konečného rozhodnutí ve věci samé.

SDEU dosud rozhodl pouze o návrhu ČR na vydání předběžného opatření a to tak, že Polsku nařídil těžbu pozastavit. Polsko však toto rozhodnutí nerespektuje a nadále v těžbě pokračuje. Za nerespektování předběžného opatření byla Polsku ze strany SDEU uložena vysoká sankce za každý den pokračující těžby. Ve věci samé SDEU vyslechl argumenty obou stran, ovšem konečné rozhodnutí zatím nevydal.

Česko-polský konflikt v podobě boje o Turów se však promítá i do jiných sfér než jen životního prostředí. V příhraničních polských regionech se například začaly objevovat cedule: „Čechy neobsluhujeme!“ I z těchto důvodů ČR s Polskem stále aktivně vyjednává o možném uzavření dohody, která by mohla celý soudní spor ukončit smírem. Přesné znění dohody však bylo dlouhou dobu drženo v tajnosti. Její určitá verze ze dne 30. září 2021 však unikla a spustila lavinu nesouhlasu ze strany českých občanů bojujících za lepší životní prostředí.[1]

Soudní dvůr Evropské unie [1]

Stažení žaloby výměnou za 1,3 miliardy korun

Jedním z bodů dohody, který vyvolává vlnu negativních emocí, je smluvená výměna v podobě stažení žaloby ze strany ČR za 1,3 miliardy korun ze strany Polska. Někteří odpůrci dohody toto hanlivě označují jako „výpalné“ nebo „odpustek“. To však čeští vyjednavači odmítají a uvádějí, že dohoda bude myslet na všechno.

Ministr životního prostředí ČR Richard Brabec k tomuto uvedl: *„Ta částka finanční kompenzace je za prvé pouze jednou z částí našeho jednání a za druhé to není žádné výpalné, ale prostě jsou to konkrétní náklady, které by měla polská strana, řekněme, uhradit jako podíl svůj na zajištění alternativních zdrojů pitné vody do té oblasti....“*

Finanční kompenzace jsou v těchto dohodách běžné. Lze považovat za spravedlivé, aby nutnost vytvořit vodovodní infrastrukturu zafinancoval ten, kdo tuto potřebu způsobil. V minulosti jako zdroje pitné vody fungovaly studny, nyní tomu tak bohužel není. V příhraničí s Polskem lze postupnou ztrátu pitné vody přičítat právě i těžbě v dole Turów, proto je možné vnímat finanční účast ze strany Polska jako spravedlivou.

Na mnoho českých občanů i organizací bojujících za lepší životní prostředí však působí podmíněnost stažení žaloby úhradou 1,3 miliardy korun nedůvěryhodně. Hlavním důvodem pro stažení žaloby by dle hlasu českých občanů měl být především rozumný návrh obsahující aktivní a dlouhodobé řešení dopadů těžby na životní prostředí, nikoli pouze finanční kompenzace. Právě z těchto důvodů vyzývají české zástupce, aby dohodu nepodepsali a žalobu nestáhli.

Zajistí dohoda ochranu pitné vody?

Další hlavní téma diskuzí o dohodě představuje ochrana pitné vody. Vlivem těžby totiž dochází nejen k jejímu úbytku, ale i znečišťování toxickými prvky. Pokud by Polsko s těžbou pokračovalo až do roku 2044, hrozí ztráta pitné vody pro cca 30 tisíc obyvatel Libereckého kraje.

Ztrátě vody by měla dle dohody zabránit především těsnící stěna, která by zajistila, aby voda z českého území neodtékala do dolu. Navržená těsnící stěna však dle názorů hydrologických expertů není stoprocentní ochranou podzemní vody. Jedná se totiž o velmi náročné inženýrské dílo, jehož kvalitu lze obtížně kontrolovat díky tomu, že je realizované v podzemí.

Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka k těsnící stěně ve svém laickém shrnutí z roku 2020 uvedl, že: *„Oddálení rozšíření těžby by jistě poskytlo čas potřebný pro napojení ohrožených obcí na dálkovou vodárenskou infrastrukturu, případně pro dokončení výstavby podzemní těsnící stěny, která by v optimálním případě mohla zajistit další nezhoršování současného již špatného stavu, ale to je asi tak všechno.“*

Dohoda se však nevěnuje jen ochraně vody, ale také oblasti zemního valu, monitoringu hluku a znečištění. Tyto záležitosti by dle všeho měly být dohodou upraveny dostatečně tak, aby negativní dopady další těžby zasáhly české území co nejméně.

Jistou nedůvěru českých občanů vyvolávají však i některá další ustanovení dohody. Především řada českých občanů nesouhlasí s tím, aby se ČR zavázala k tomu, že po dobu platnosti dohody nepodá proti Polsku ve věci těžby v dole Turów žalobu. Také délka platnosti dohody a možnost jejího vypovězení, které jsou dosud s Polskem vyjednávány, vzbuzují obavy, že Polsko nemá ani v úmyslu dohodu dlouhodobě dodržovat. To podporuje i skutečnost, že Polsko dlouhodobě nerespektuje ani unijní právo.

Vyjednávání o dohodě je hra s časem

Pro Polsko je nyní výhodnější dohodu uzavřít, protože by mu díky stažení žaloby skončila povinnost hradit sankce za nepřerušení těžby. Dne 20. září 2021 byla totiž Polsku ze strany SDEU uložena pokuta ve výši 12,7 milionu korun za každý den pokračující těžby.

Na začátku prosince řeší znění dohody stále současný ministr životního prostředí, avšak vláda v demisi takto významnou dohodu schválit nemůže. Pokud by vyjednávání o dohodě pokračovalo i s novou českou vládou, mohly by však soudní sankce Polska převýšit finanční kompenzace uvedené v dohodě. Je to tedy i určitá hra s časem, jelikož nelze žádným způsobem předpokládat, jaký postoj bude mít Polsko k dohodě za několik týdnů či měsíců.

Stejně tak není jistý ani postoj ČR vůči znění dohody. To souvisí se stále sílící nutností ochrany vody, která vyústila až v návrh ústavního zákona o ochraně vody a vodních zdrojů. Právě tímto návrhem by se měla nová vláda zabývat, a proto nelze možnou spojitost s vyjednáváním ohledně těžby v dole Turów zcela vyloučit.

Soudní dvůr Evropské unie [2]

Zároveň je na ČR vyvíjen vysoký tlak ze strany českých občanů, aby setrvala na žalobě a dohodu nepodepsala. Organizace sdružené v platformě Společně pro vodu hodnotí uzavírání dohody s Polskem za výše uvedených okolností jako absurdní. ČR dle nich nemá dostatečné garance, že Polsko takovou dohodu dodrží. *„Žaloba není houska v obchodě, aby se s ní přesouvalo sem a tam podle momentálního rozmaru. Polsko by mělo jasně ukázat dobrou vůli a dohodnout plán na omezení těžby a její brzké ukončení. Nová vláda, která by měla o smlouvě a stažení žaloby rozhodovat, musí být rozhodně ambicióznější,“* uvedla za Greenpeace Nikol Krejčová.

Sophiina volba pro ČR

ČR se nyní nachází v patové situaci. Buď si zachová dobré vztahy s Polskem a přijme dohodu, která ale nemusí poskytnout dostatečnou ochranu veškerých oprávněných zájmů svých občanů, nebo vyčká na rozhodnutí SDEU, které může být pro Polsko velmi zásadním zásahem a přirozeně i začátkem různých rozbrojů.

Do konce tohoto roku by mělo být známo, zda ČR s Polskem dospěla k finálnímu znění dohody, či nikoli. Avšak i v případě, že by k tomuto došlo, není podpis dohody stále jistý díky nástupu nové české vlády.

V Lucemburku dosud proběhlo v této věci první slyšení, a proto, nedojde-li k podpisu dohody a stažení žaloby, lze očekávat rozhodnutí SDEU v polovině příštího roku. Následný vývoj situace lze pouze předpokládat, avšak s jistotou nelze konec těžby v dole Turów očekávat.

Poznámky

[1] Dostupné znění dohody mezi vládou ČR a Polska o spolupráci při řešení dopadů těžby v dole Turów v Polsku a na území ČR (https://uploads-ssl.webflow.com/617f87fd2d020079accaf245/6188d6eda34b52be2a05779e_Turow%20dohoda%20draft.pdf)

Zdroje

Biben, Martin. Českou vodu má u Turówa chránit polská podzemní stěna. Nová data hydrogeologů ale ukazují, že nebude stačit. Hospodářské noviny, 16. srpna 2021 (https://archiv.hn.cz/c1-66962260-ceskou-vodu-ma-u-turowa-chranit-polska-podzemni-stena-nova-data-hydrogeologu-ale-ukazuji-ze-nebude-stacit).

Harzer, Filip. „Čechy neobsluhujeme, neviděl jste ceduli?!“ Zajeli jsme k dolu Turów. Seznam zprávy, 24. září 2021 (https://www.seznamzpravy.cz/clanek/cechy-neobsluhujeme-nevidel-jste-ceduli-turow-kali-cesko-polske-vztahy-175447).

Návrh dohody mezi ČR a Polskem ze dne 30. září 2021 (https://uploads-ssl.webflow.com/617f87fd2d020079accaf245/6188d6eda34b52be2a05779e_Turow%20dohoda%20draft.pdf).

Tisková konference k zahájení bilaterálních česko-polských jednání o podmínkách těžby na dole Turów, 17. června 2021 (https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/tiskove-konference/tiskova-konference-k-zahajeni-bilateralnich-cesko-polskych-jednani-o-podminkach-tezby-na-dole-turow--17--cervna-2021-189243/).

Usnesení místopředsedkyně soudního dvora ze dne 21. května 2021 (https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=241541&pageIndex=0&doclang=CS&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=7130207).

Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka. Povrchový důl Turów. Stručné shrnutí současných i potenciálních budoucích negativních dopadů na poměry povrchových a podzemních vod na území České republiky. Laické shrnutí Září 2020 (https://www.kraj-lbc.cz/getFile/id:1084382/TUROW-laickeshrnuti-VUV-FINAL.pdf).

Fotografie

[1] Outside the European Court of Justice, autor: katarina_dzurekova, 30. ledna 2015, zdroj: Flickr, CC BY 2.0, editace: ořez.

[2] CJCE-ECT - Grand courtoom, autor: Cédric, 9. května 2009, zdroj: Flickr, CC BY 2.0, editace: ořez.

[3] Star 944 truck at the Turów Coal Mine 2, autor: MEDIA WNET, 13. července 2013, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 2.0, editace: ořez.

Turów [3]

Aktuality české sekce: listopad

Marie Gavendová

Legitimace účastníka demonstrace jako zásah do práva na pokojné shromažďování

Ústavní soud rozhodoval o případu stěžovatele, který se účastnil akce Klimakemp. Policie jej vyzvala k prokázání totožnosti, aniž by svůj postup blíže odůvodnila. Podle ÚS jde o zásah do základních práv, protože stěžovatele odrazoval od účasti na shromáždění.

Stěžovatel v červnu 2018 cestoval na akci na ochranu životního prostředí v Louce u Litvínova. Ihned po příjezdu jej legitimovala policie. Když se stěžovatel zeptal policie na důvod, dostalo se mu pouze odkazu na ustanovení zákona o Policii České republiky. Podle tohoto pravidla může policista kontrolovat totožnost „při plnění jiného úkolu, je-li to nezbytné k ochraně bezpečnosti osob a majetku, veřejného pořádku nebo pro předcházení trestné činnosti".[1]

Policie k uvedenému postupu přistoupila na základě zkušenosti s organizováním podobné akce v roce 2017. Tehdy někteří účastníci protiprávně blokovali důlní zařízení v dole Bílina a organizátor akce, spolek „Limity jsme my", k blokaci opět vyzýval.

Předně je třeba uvést, že i shromážděním, na nichž dochází k občanské neposlušnosti, se přiznává ústavní ochrana. Shromažďovací právo je širší pojem než „právo účastnit se akcí". Jeho smyslem je kolektivní výkon svobody projevu. Pokud někdo nechce dávat najevo své postoje individuálně, na demonstraci se může tak říkajíc ztratit v davu.

Z toho důvodu může být i samotná výzva k legitimaci zásahem do práva pokojně se shromažďovat. Pokud účastníci nesouhlasí se státní politikou v těžbě uhlí, může je od účasti na shromáždění odrazovat, že stát zná jejich totožnost. Slovy Ústavního soudu a Evropského soudu pro lidská práva jde o opatření s tzv. odrazujícím účinkem.

Zásah do základních práv nicméně může být legitimní, pokud obstojí v testu proporcionality, který poměřuje střet základního práva a jiné ústavně chráněné hodnoty. V tomto případě stálo právo na shromažďování proti ochraně obchodních zájmů majitelů dolu Bílina a zájmu na zajišťování veřejného pořádku.

Občanská neposlušnost na Klimakempu [1]

Při provádění testu soud došel k závěru, že výzva k prokázání totožnosti byla vhodným opatřením, protože ztráta anonymity mohla účastníky od blokace dolu odradit. Neprošla však druhým krokem, protože toho mohlo být dosaženo mírnějšími prostředky. Jako příklad Ústavní soud uvádí přítomnost policie na místě, kde by nepovolané osoby mohly vniknout do dolu, nebo upozorňování účastníků na hrozící pokuty.

Dočkají se spotřebitelé hromadných žalob?

Vláda předložila Poslanecké sněmovně návrh zákona o hromadném řízení. Zákon by měl umožňovat spotřebitelům spojit se v hromadné žalobě a vymáhat po podnikatelích nároky s obdobným skutkovým či právním základem.

Pro spotřebitele je často nevýhodné domáhat se svých práv v civilním soudním řízení. Kvůli pár stovkám či tisícům korun se jim nevyplatí investovat čas a energii a riskovat, že ve sporu neuspějí. V některých případech lze využít mimosoudní řešení spotřebitelských sporů při České obchodní inspekci, ale výsledná dohoda není exekučním titulem. Řízení je navíc ryze dobrovolné, pokud se na něm podnikatel nechce podílet, nelze jej k tomu donutit.

Navrhovaný zákon, o kterém pojednává loňské číslo Bulletinu (vizte Bulletin květen 2020, s. 41), tyto problémy částečně řeší. Spotřebitelé se totiž budou moci spojovat a podávat žaloby dohromady. Kromě samotných spotřebitelů může podnikatele žalovat i nezisková osoba, která získá souhlas dostatečného počtu spotřebitelů řešících stejný případ, nebo spotřebitelská nezisková osoba.[2]

V praxi se může jednat o různé spolky, jejichž účelem je ochrana spotřebitele, třeba dTest nebo Sdružení obrany spotřebitelů. Spotřebitelská nezisková osoba má oproti neziskové osobě o něco výhodnější postavení, např. nemusí shánět podpisy spotřebitelů, aby mohla podat žalobu.

Podmínkou pro to, aby se mohlo vést jedno řízení, je stejný či obdobný právní nebo skutkový základ nároků. Tuto definici můžeme ilustrovat na následujícím příkladu: operátor několika svým zákazníkům zašle fakturu na vyšší částku, než jakou doopravdy provolali. V tomto případě jde o obdobný skutkový i právní základ – důvodem pro platbu je podobná smlouva. Jiným příkladem by bylo to zasílání špatného vyúčtování jednak spotřebitelům, se kterými operátor uzavřel smlouvu, jednak osobám, se kterými žádnou smlouvu nemá. Tehdy by byla dána pouze souvislost skutková, protože u první skupiny osob existuje pro pohledávku nějaký právní důvod, zatímco u druhé nikoliv.

Díky tomuto spojování se zrychlí a zlevní řízení, protože dokazování se provede pouze jednou. Dalším plusem je to, že se zamezí nejednotnosti v rozhodování, protože o všech spojených nárocích bude rozhodovat jediný soudce.

Návrh zákona upravuje dvě formy hromadného řízení, a to přihlašovací a odhlašovací. Přihlašovací řízení je základní a preferovanou formou. Pokud spotřebitelé chtějí uplatňovat své nároky společně, musí se do řízení přihlásit. Odhlašovací řízení je postaveno na opačném principu, spotřebitelé se z něj musí odhlásit, pokud se jej nechtějí účastnit.

Návrh zákona představila vláda Poslanecké sněmovně už v roce 2020, ale projednávání bylo přerušeno. Nyní vláda předložila návrh znovu v souvislosti s ukončením činnosti energetické společnosti Bohemia Energy. V nově ustavené sněmovně má v současnosti podporu KDU-ČSL a Pirátů, na další vývoj si ale budeme muset počkat, neboť návrh zatím není zařazen na žádnou schůzi Poslanecké sněmovny.

Nejvyšší správní soud: Osobami podezřelými z nákazy nejsou všichni na území ČR

Nejvyšší správní soud (NSS) rozhodl, že mimořádné opatření vydané podle zákona o ochraně veřejného zdraví nemůže automaticky směřovat vůči všem občanům. Výjimku představuje situace, kdyby byla ohniskem nákazy celá Česká republika.

Rozšířenému senátu Nejvyššímu správnímu soudu (dále i „NSS“) předložil věc čtvrtý senát, protože nesouhlasil s dřívější judikaturou. Podle čtvrtého senátu je ohniskem nákazy celé české území, a to i v případě, že je epidemie právě na ústupu. Rozšířený senát ale tento postoj nesdílí, Ministerstvo zdravotnictví podle něj může vydávat opatření, jen pokud jsou pro podezření z nákazy silné důvodné domněnky.

NSS odmítl názor, že je možné za osobu podezřelou z nákazy považovat každého, kdo se nachází na území ČR. Skupinám (zatím) zdravých lidí, kteří se během inkubační doby ocitli ve styku s onemocněním nebo kteří pobývali v ohnisku nákazy, totiž může Ministerstvo zdravotnictví mimořádným opatřením zakázat styk s dalšími osobami. S těmito opatřeními jsme se setkali v průběhu lockdownu, jde například o omezení dopravy, zákaz divadelních představení nebo uzavření škol.

Účastník Klimakempu protestuje proti těžbě uhlí [2]

Rozšířený senát si zároveň uvědomuje, že v extrémních případech by mohla být ohniskem i celá ČR a Ministerstvo zdravotnictví by tedy mohlo vydávat opatření s celostátní působností. Jako příklad uvádí situaci, kdy se virus masivně a nekontrolovaně šíří nebo kdy je v populaci velmi vysoký podíl nakažených.

Poznámky

[1] Konkrétně se jedná o § 63, odst. 2, písm. l) zákona o Policii České republiky.

[2] Spotřebitelské neziskové osoby jsou zapsané na seznamu vedeném Evropskou komisí.

Zdroje

Informace o mimosoudním řešení spotřebitelských sporů (ADR). Česká obchodní inspekce. (https://www.coi.cz/informace-o-adr/).

Nález Ústavního soudu ze dne 11. října 2021, sp. zn. II. ÚS 1022/21.

Oznámení Komise k čl. 4 odst. 3 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/22/ES o žalobách na zdržení se jednání v oblasti ochrany zájmů spotřebitelů, která kodifikuje směrnici 98/27/ES, ohledně subjektů oprávněných podat návrh podle článku 2 této směrnice. EUR-lex. 30. 9. 2016. (https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex:52016XC0930%2803%29).

Usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 11. listopadu 2021, č. j. 4 Ao 3/2021 - 117.

Vláda kvůli Bohemia Energy opět schválila zákon o hromadných žalobách. Česká televize. 5. 11. 2021 (https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3395962-vlada-kvuli-bohemia-energy-opet-schvalila-zakon-o-hromadnych-zalobach).

Vládní návrh zákona o hromadném řízení a důvodová zpráva. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. (https://psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=199968).

Fotografie

[1] Klimakemp 2020, autor: Peter Tkac, 5. září 2020, zdroj: Flickr, CC BY-SA 2.0, editace: ořez.

[2] KLIMAKEMP 2018 - akčný deň, autor: Peter Tkac, 30. červen 2018, zdroj: Flickr, CC BY-NC-SA 2.0, editace: ořez.

[3] Consumer protection, autor: Nick Youngson, zdroj: Pix4free, CC BY-SA 3.0, editace: ořez.

Ochrana spotřebitelů se možná posune o kus dál [3]

Monitoring lidskoprávních publikací

Přehled aktuálních odborných článků o lidských právech

Kristýna Zábojníková

Vnitrostátní právo

Lipovský, M. Mezinárodněprávní aspekty popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia dle § 405 TZ. Jurisprudence 4/2021

Mates, P. Otazníky nad realizací práva na digitální služby. Právní rozhledy 20/2021

Nehudková, E. Polák, P. Vybrané otázky antidiskriminačního práva a jejich řešení v evropské a tuzemské judikatuře v letech 2010 až 2020 – díl druhý (odvozená diskriminace, náboženské symboly. Soudní rozhledy 10/2021

Redakce. Opční protokol k Úmluvě o právech osob se zdravotním postižením vstoupil v platnost pro ČR. Právní rozhledy 20/2021

Stádník, J. Umění nesouhlasu: disenty v kontextu legitimity soudních rozhodnutí. Jurisprudence 4/2021

Šerá, Š. Proměna soukromého práva v důsledku horizontalizace základních práv. Právní rozhledy 20/2021

Tejnská, K. Jindra, L. Ochrana informací z trestního řízení před úniky ze strany třetích osob (k ustanovením § 8b až § 8d trestního řádu). Státní zastupitelství 5/2021

Vomáčka, V. Tomoszek, M. Tomoszková, V. Co znamená vyloučení účasti ekologických spolků pro rozhodovací praxi správních soudů (reflexe nálezu sp. zn. Pl. ÚS 22/17). Soudní rozhledy 11-12/2021

Mezinárodní právo a právo Evropské unie

Mihók, M. Dokazovanie v konaní o európskom zatýkacom rozkaze a videokonferenčný výsluch osoby na základe európskeho vyšetrovacieho príkazu. Justičná revue 8-9/2021

Nop, M. Změny v právní úpravě osobních údajů po vystoupení Spojeného království z EU a vztah k unijní úpravě. Právní rozhledy 19/2021

Redakce. Komise vyzvala k provedení právních předpisů EU v oblasti digitálních technologií a médií. Právní rozhledy 19/2021

Redakce. Nový pakt o migraci a azylu – rok poté. Právní rozhledy 20/2021

Redakce. PACE: Návrh nového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod., Právní rozhledy 20/2021

Siman, M. Jančo, M. Priamy účinok medzinárodných dohôd zaväzujúcich Európsku úniu a jej členské štáty. Justičná revue 8-9/2021

Politologie, mezinárodní vztahy a zahraniční politika

Antal, A. Authoritarian Populism, Environmentalism and Exceptional Governance in Hungary. Politologický časopis 3/2021

Daniel, J. Eberle, J. Anxiety geopolitics: Hybrid warfare, civilisational geopolitics, and the Janus-faced politics of anxiety. Ústav mezinárodních vztahů Praha 18. 10. 2021

Daniel, J. Eberle, J. V osmém roce hybridní války. Jak se termín „hybridní hrozby“ stal synonymem pro dezinformace útočící na liberální hodnoty. Mezinárodní politika 3/2021

Fuksová, K. Moldavská prezidentka Sandu: naděje pro nejchudší evropskou zemi? Mezinárodní politika 3/2021

Fürst, R. Rusko-čínská aliance: vyzyvatelé Západu bez šarmu. Mezinárodní politika 3/2021

Redakce. Rozhovor - Generál Jiří Šedivý: „Je mylné si myslet, že NATO bude dlouhodobě dotovat bezpečnost i těm členům, kteří nevynakládají domluvené prostředky.“ Mezinárodní politika 3/2021

Vrbata, A. Lidská práva v Brazílii: stále živý obraz vnitřního nepřítele. Ústav mezinárodních vztahů Praha 22. 11. 2021

Redakce Bulletinu

Editor: Jan Lhotský

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Vedoucí sekce:

JUDr. Ing. Jan Lhotský, Ph.D., E.MA

Jan je vedoucím Centra pro lidská práva a demokracii. Po vystudování práva a ekonomie pokračoval v doktorském studiu mezinárodního práva. Vystudoval rovněž lidskoprávní program E.MA v italských Benátkách a rakouském Grazu. Pracoval v advokacii i v právním oddělení Evropské služby pro vnější činnost v Bruselu. Poté působil jako Visiting Professional u soudního senátu Mezinárodního trestního soudu v Haagu a následně jako právník u Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku. Nyní působí v Kanceláři veřejného ochránce práv a Centru mezinárodního práva Ústavu mezinárodních vztahů v Praze. V rámci mezinárodního práva se specializuje především na lidská práva a mezinárodní trestní právo.

Stážisté:

Mgr. Dagmar Matúšů: Dagmar vystudovala Právnickou fakultu Masarykovy univerzity v Brně a momentálně dokončuje magisterský program LL.M v mezinárodním právu veřejném na Univerzitě v Oslu. Zabývá se především právem válečného konfliktu a mezinárodním trestním právem. V dubnu 2021 reprezentovala univerzitu na mezinárodní soutěži Jean-Pictet Moot Court v humanitárním a mezinárodním právu.

Adam Crhák: Adam v současné době studuje čtvrtým rokem na Právnické fakultě Univerzity Karlovy a nově zároveň na Institutu mezinárodních studií Fakulty sociálních věd. Zajímá se zejména mezinárodní humanitární a trestní právo a o problematiku lidských práv v kontextu mezinárodní politiky. Během studia se zúčastnil několika moot courtů a stáže na Magistrátu hlavního města Prahy.

Matyáš Dvořákl: Matyáš v současné době studuje třetí ročník magisterského programu Právo a právní věda na Masarykově univerzitě. V současné době pracuje v advokátní kanceláři. Zajímá se především o mezinárodní trestní právo, právo válečného konfliktu a o právo azylové a migrační.

2) Evropský systém ochrany LP

Vedoucí sekce:

Mgr. Tomáš Opat

Tomáš vystudoval Právnickou fakultu Univerzity Karlovy, kde se věnoval především mezinárodnímu právu a lidským právům. Po škole nastoupil na stáž v NATO, kde působil v sekci politického plánování kanceláře generálního tajemníka. V současné době pracuje jako parlamentní asistent v Evropském parlamentu, kde se věnuje především otázkám týkajícím se výborů pro zahraniční vměšování a dezinformace a pro kulturu a vzdělávání.

Stážisté:

Anna Kačmaříková: Anna dokončuje magisterské studium práv na Masarykově univerzitě v Brně. Zde vystudovala také obor Mezinárodní vztahy. Během studia absolvovala stáž v advokátní kanceláři, na Velvyslanectví ČR v Madridu nebo na Nejvyšším správním soudě. Zajímá se o ústavní a evropské právo.

Eliška Andršová: Eliška Andršová vystudovala bakalářský obor právo na University of Cambridge a momentálně absolvuje Schumanovu stáž ve Výzkumné službě Evropského parlamentu. Zajímá se o mezinárodní právo veřejné, lidská práva, právo EU a ochranu osobních údajů.

Terézia Lazarová: Terézia dokončuje magisterské studium práv na Masarykově univerzitě v Brně. Během studia absolvovala stáž na Městském soudě v Praze a na pozici výzkumné asistentky ve výzkumech Dr. Bríd Ní Ghráinne a následně Dr. Lucie Berdisové. Zúčastnila se vícerých mezinárodních Moot Courtů.

Jana Vidláková: Jana studuje právo na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Absolvovala stáže v Kanceláři zástupkyně ombudsmana a v Kanceláři vládního zmocněnce pro SDEU. S projektem Street Law pořádá lidskoprávní workshopy pro školy. Vedle lidských práv ji zajímají oblasti zdravotnického a evropského práva.

3) Mezinárodní politika, byznys a LP

Vedoucí sekce:

Mgr. Bc. Michaela Stenzelová

Michaela vystudovala Právnickou fakultu Masarykovy univerzity a současně Mezinárodní vztahy a Evropská studia. Zajímá se o mezinárodní politiku, lidská práva, problematiku přeshraniční trestné činnosti a kybernetických hrozeb. Absolvovala stáže na Velvyslanectví ČR v Římě a Stálé misi ČR při OSN v New Yorku. Po dokončení studií působila jako OSN Dobrovolnice při Úřadu OSN pro drogy a kriminalitu v Sarajevu.

Stážisté:

BA Michaela Kučerová, LL.M: Michaela vystudovala bakalářský titul v oblasti politologie a mezinárodních vztahů a magisterský titul z práv v oblasti mezinárodní trestní spravedlnosti a ozbrojeného konfliktu. V současné době je v počátečních fázích doktorského studia práv s přidruženým magisterským studiem výzkumných metod. Zajímá se o lidská práva žen a legální pluralismus v Latinské Americe.

Bc. Ondřej Kaška: Ondřej vystudoval dvouobor Politologie a Mezinárodní vztahy na Masarykově univerzitě v Brně. V současnosti pokračuje v magisterském programu Politologie a nastoupil na Právnickou fakultu. Absolvoval řadu stáží v médiích či neziskovém sektoru. Také napomohl vymyslet karetní hru bojující proti fake-news a spolupracuje na projektu, který informuje mladé lidi o politice.

Arame Diopová: Arame studuje programy Mezinárodní vztahy a Evropská studia na Masarykově univerzitě. Zajímá se o mezinárodní politiku a lidská práva žen a etnických menšin. V rámci studia absolvovala stáž na Velvyslanectví České republiky v Koreji.

4) Česká republika a lidská práva

Vedoucí sekce:

Mgr. Lucie Nechvátalová, E.MA

Lucie vystudovala právo na Právnické fakultě MU a lidská práva a demokratizaci na EIUC v Benátkách a Université de Strasbourg. Stážovala v OSN, u ESLP a u veřejného ochránce práv. Působí na Nejvyšším správním soudě jako asistentka soudce. Věnuje se především evropskému systému ochrany lidských práv, konkrétně zákazu špatného zacházení, pozitivním povinnostem států a odškodňování.

Mgr. Pavel Doubek, Ph.D.

Pavel vystudoval doktorské studium na Právnické fakultě MU. Pracoval v Kanceláři ombudsmana a na Úřadu vlády ČR. V roce 2019 se v rámci postdoktorského programu podílel na zřizování národního preventivního mechanismu na Taiwanu.

Stážisté:

Mgr. Veronika Nováková: Veronika vystudovala obor právo na Fakultě právnické Západočeské univerzity v Plzni a pokračuje zde i v doktorském studiu. Dále vykonává praxi advokátní koncipientky v AK Jakub Šauer se zaměřením na generální praxi.

Bc. Kateřina Ochodková: Kateřina studuje právo a politologii na Masarykově univerzitě. Má ráda ústavní právo a doufá, že ústavní právo má rádo ji. Věnuje se volebnímu právu.

Dominika Šudová: Dominika studuje obor právo na MU. Zajímá se o problematiku práv dětí a uprchlické právo. V současnosti pracuje v AK, kde se věnuje zejména rodinnému a trestnímu právu.

Marie Gavendová: Marie studuje obor právo na Masarykově univerzitě. Absolvovala několik stáží v neziskovém sektoru a v současnosti pracuje v AK, kde se věnuje hlavně ochraně osobních údajů.

www.centrumlidskaprava.cz

Centrum pro lidská práva a demokracii

Bulletin **vydává** Centrum pro lidská práva a demokratizaci
e-mail info@centrumlidskaprava.cz | **web** www.centrumlidskaprava.cz
Redakční rada Jan Lhotský (editor), Tomáš Opat, Michaela Stenzelová, Lucie Nechvátalová, Pavel Doubek **Kontakt na editora** jan.lhotsky@centrumlidskaprava.cz
Sazba Nikola Sedláková | **ISSN** 1804-2392.